



Vaasan yliopisto  
UNIVERSITY OF VAASA

Aki Pyykkönen

## **Pankkien kannattavuus Pohjoismaissa**

tarkastelussa Suomi, Ruotsi, Norja ja Tanska

Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö  
Taloustieteen pro gradu -tutkielma  
Taloustieteen maisteriohjelma

Vaasa 2024

---

**VAASAN YLIOPISTO****Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

<b>Tekijä:</b>	Aki Pyykkönen		
<b>Tutkielman nimi:</b>	Pankkien kannattavuus Pohjoismaissa - tarkastelussa Suomi, Ruotsi, Norja ja Tanska		
<b>Tutkinto:</b>	Kauppätieteiden maisteri		
<b>Oppiaine:</b>	Taloustiede		
<b>Työn ohjaaja:</b>	Panu Kalmi		
<b>Valmistumisvuosi:</b>	2024	<b>Sivumäärä:</b>	71

---

**TIIVISTELMÄ:**

Tässä tutkielmassa tutkitaan pankkien kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tutkielmassa toteutetaan empiirinen tutkimus, jonka kohteena ovat pohjoismaiset pankit. Pankeista ja niiden kannattavuudesta luodaan ensiksi mahdollisimman kattava kokonaiskuva käymällä läpi laaja relevanteista tutkimusartikkeleista koostuva aineisto.

Tutkielman toisessa luvussa käsitellään yleisesti pankkien luonnetta yrityksinä ja syvennyttään sen jälkeen pankkien kannattavuuteen liittyvään teoriaan ja edeltävään tutkimukseen. Pankkien kannattavuus eli kyky taloudellisen tuloksen tekemiseen on koko talouden kannalta merkityksellinen asia, ja kannattavuuden avulla saadaan myös runsaasti tietoa pankeista, niiden toimintaympäristöstä ja esimerkiksi johtamisen tasosta. Luvussa esitellään myös kannattavuuden kannalta merkittävimmät taloudelliset tunnusluvut, joista keskeisimmät ovat kokonaispääoman tuotto (ROA) ja oman pääoman tuotto (ROE). Esille tuodaan myös aiemman kannattavuustutkimuksen onnistunut kannattavuustekijöiden jaottelu sisäisiin (bank-specific) ja ulkoisiin (industry-specific) tekijöihin.

Tutkielman kolmannessa luvussa syvennyttään Pohjoismaihin, esitellään niiden talous- ja pankkijärjestelmiä pohjautuen tutkimukseen ja viranomaislähteisiin. Neljännen luvun alussa esitellään tutkimuksessa käytettävä menetelmä, eli lineaarinen regressioanalyysi. Sitten esitellään tutkimuksen aineisto, joka on kerätty Fitch Connect -pankkietokannasta. Tutkimuksessa käytetään selitettävänä muuttujina kahta keskeistä ja vakiintunutta kannattavuuden mittaria, eli keskimääräistä kokonaispääoman tuottoa (ROAA, return on average assets) ja keskimääräistä oman pääoman tuottoa (ROAE, return on average equity). Seuraavaksi esitellään aineistoon perustuvaa tilastollista vertailua, sekä koko maaryhmästä että sen yksittäisistä jäsenistä. Tämän jälkeen esitellään regressioanalyysien tulokset molempien kannattavuusmittarien suhteen koko aineiston sekä yksittäisten maiden osalta.

Nettokorkomarginaali osoittautui merkittäväksi kannattavuustekijäksi niin kokonaispääoman kuin oman pääoman tuoton kannalta, ja maakohtaisesti muissa maissa paitsi Suomessa. Pankin koolla löydettiin olevan pankin kannattavuuden kannalta positiivinen vaikutus molempien kannattavuusmittarien suhteen. Luottotappiovarausten ja bruttolainojen määrän suhteesta kertovan tunnusluvun kasvulla havaittiin kannattavuutta heikentävä vaikutus. Talletusten määrän kasvu suhteessa taseeseen heikensi kannattavuutta oman pääoman tuoton kannalta merkittävästi Suomessa ja Ruotsissa. Tutkielman viimeisessä luvussa linjataan empiirisen tutkimuksen keskeisimmät havainnot ja tuodaan esiin pankki- ja kannattavuustutkimuksen merkitystä ja hyödyllisyyttä. Lopuksi todetaan, että lisääntyvä kannattavuustutkimus Pohjoismaihin ja näihin maihin erikseen olisi aiheellista.

---

**AVAINSANAT:** kannattavuus, pankit, pankkijärjestelmä, Pohjoismaat, tunnusluvut

## Sisällys

1	Johdanto	6
2	Pankkien kannattavuus	9
2.1	Pankeista	9
2.2	Pankkien kannattavuudesta	10
2.2.1	Pankkien kannattavuuden tunnusluvut	12
2.2.2	Sisäiset tekijät	15
2.2.3	Ulkoiset tekijät	19
3	Pohjoismaiset pankkijärjestelmät	23
3.1	Yleisesti pohjoismaisista pankeista	23
3.2	Pankkijärjestelmät	28
3.2.1	Suomi	28
3.2.2	Ruotsi	33
3.2.3	Tanska	35
3.2.4	Norja	39
4	Pohjoismaisten pankkien kannattavuus	43
4.1	Menetelmä	43
4.2	Aineisto	44
4.2.1	Selitettävät muuttujat	45
4.2.2	Selittävät muuttujat	45
4.3	Vertailu ja tulokset	46
4.3.1	Tilastollinen keskiarvovertailu	46
4.3.2	ROAA	51
4.3.3	ROAE	52
4.3.4	Maakohtaiset regressiot ja vertailut	55
5	Johtopäätökset	61
	Lähteet	65

## Kuvat

Kuva 1. Espanjalaisten ja eurooppalaisten pankkien kannattavuus (yhdistetty pankkidata) (Trujillo-Ponce (2013), Espanjan keskuspankki, Euroopan keskuspankki).	17
Kuva 2. Pohjoismaiden pankkisektorien oman pääoman tuotto vuosina 2011–2016 (Savolainen & Tölä, (2017), SNL Financial, Finanssivalvonta).	24
Kuva 3. Pankkien keskimääräinen ydinvakavaraisuus maittain vuosina 2010-2016 (Savolainen & Tölä, (2017), SNL Financial, Finanssivalvonta).	24
Kuva 4. Suomen, Ruotsin ja Norjan reaalisen bruttokansantuotteen kehitys ennen ja jälkeen 1990-luvun finanssikriisin (Honkapohja, 2014).	26
Kuva 5. Suomen, Ruotsin ja Norjan asuntojen reaalihintojen kehitys ennen ja jälkeen 1990-luvun finanssikriisin (Honkapohja, 2014).	26
Kuva 6. Suomalaisien osakeyhtiöiden ja luottolaitosten oman pääoman tuotto (viiden vuoden keskiarvo 2018–2022) (Finanssiala, 2023, yritysten tilinpäätökset, fi.investing.com).	31
Kuva 7. Suomessa toimivien luottolaitosten markkinaosuudet 30.6.2023 (Suomen Pankki, 2023a).	32
Kuva 8. Ruotsalaisen finanssisektorin varojen jakautuminen prosentuaalisesti vuosina 2016 ja 2021 (International Monetary Fund, 2023).	34
Kuva 9. Tanskan kruunun kurssi suhteessa euroon ajalla 4.1.1999 - 28.11.2023 (Euroopan keskuspankki, 2023).	37
Kuva 10. Tanskan pankkialan kootut varat miljardeissa euroissa vuosina 2011–2020 (The Banks.eu, 2023).	39
Kuva 11. Bruttokansantuote per asukas Pohjoismaissa vuonna 2022 (tuhansissa, Yhdysvaltain dollareissa) (The World Bank, 2023).	40
Kuva 12. Aineiston keskimääräinen kokonaispääoman tuotto maittain 2013–2022.	48
Kuva 13 Aineiston keskimääräinen oman pääoman tuotto maittain 2013–2022	49
Kuva 14. Aineiston keskimääräinen nettokorkomarginaali maittain 2013–2022.	50
Kuva 15. Aineiston keskimääräinen kulu-tuottosuhte maittain 2013–2022.	51
Taulukko 1. Yleisiä havaintoja aineistosta	46

Taulukko 2. Maakohtaisia havaintoja aineistosta	47
Taulukko 3. Regressioanalyysin tulokset, vastemuuttujana ROAA.	53
Taulukko 4. Regressioanalyysin tulokset, vastemuuttujana ROAE.	54
Taulukko 5. Maakohtaisten regressioanalyysien tulokset, vastemuuttujana ROAA.	57
Taulukko 6. Maakohtaisten regressioanalyysien tulokset, vastemuuttujana ROAE.	60

# 1 Johdanto

Pankkitoiminnan ja pankkitoimialan merkitystä kansainvälisesti ja kansallisesti on tämän päivän maailmassa vaikea ylikorostaa, niin taloudellisesta kuin yhteiskunnallisestakin näkökulmasta tarkasteltuna. Sujuva jokapäiväinen elämä, kuten elannon ja ravinnon hankinta, asumuksen järjestäminen ja tulevaisuutta varten varautuminen, käytännössä katsoen vaatii toimivien pankkipalveluiden käyttämistä.

Juurisyys pankkitoiminnan syntymisen takana on ollut yksilöiden ja yritysten tarve säilöä ylimääräistä varallisuutta turvallisesti. Pankit ovat ottaneet asiakkaidensa omaisuutta säilytykseensä, ja lainanneet tätä omaisuutta sovittujen ehtojen mukaisesti ja tiettyä korkoa perien eteenpäin toisille tahoille. Tämä pankkien toiminta niin sanottuna välikätenä yli- ja alijäämäisten yksilöiden välillä on ollut taloudellisen kehityksen ja resurssien tehokkaan allokaation kannalta tärkeää.

Historialliset lähtökohdat huomioon ottaen on mielenkiintoista havaita toimialan nykyinen moniulotteinen luonne. Koska valtaosa nykyisin toimivista pankeista on luonteeltaan kattavia palveluvalikoimia tarjoavia finanssitaloja, niiden voidaan ajatella olevan niin kutsuttuja yleispankkeja (Kontkanen, 2011, s. 12). Yleispankeista hyviä kotimaisia esimerkkejä ovat Suomen kaksi suurinta pankkialan toimijaa, OP Ryhmä ja Nordea (Suomen Pankki, 2023a). Perinteisen pankkitoiminnan lisäksi niiden palveluvalikoimasta löytyy laaja kattaus esimerkiksi vakuutuksiin, luottokortteihin, sijoittamiseen ja omaisuudenhoitoon liittyviä palveluja.

Pankkien merkitys yhteiskunnalle ja monille sen toimijoille on luonut luonnollisen tarpeen ja kysynnän pankkitoiminnan tieteelliselle tutkimukselle. Yhdeksi keskeisimmistä tutkimuksen kohteista on osoittautunut pankkien kannattavuus eli kyky taloudellisen tuloksen tekemiseen. Tarkoituksenmukaista on tässä yhteydessä keskittyä niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat pankkien kannattavuuteen.

Kannattavuustutkimuksen mielekkyyden puolesta puhuu vahvasti se, että pankkien kannattavuus on huomattavan tärkeää pankin eri sidosryhmille. Pankin omistajia yritysmuodosta riippumatta kiinnostaa pankin kyky tehdä tulosta, ja pankin taloudellinen kannattavuus, luotettavuus ja kilpailukyky ovat aina myös pankin asiakkaan etu. Näiden lisäksi pankkien toiminnasta ja tuloksellisuudesta kertovat tutkimustulokset ovat relevantteja myös esimerkiksi parlamenttien, hallitusten ja muiden lainsäädännöllisten tahojen toiminnassa. Tämän tutkielman tarkoituksena on asettua osaksi tätä kannattavuustutkimuksen jatkumoa.

Suomalaisesta ja pohjoismaisesta näkökulmasta tarkasteltuna voidaan sanoa, että aiheen aiemmassa tutkimuksessa mielenkiintoa ei ole juurikaan kohdistettu Pohjoismaihin. Tämän tutkielman kantavana ajatuksena onkin keskittää tarkastelu juurikin Pohjoismaihin. Tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa tämän globaalin toimialan paikallisesta luonteesta ja toimintamahdollisuuksista tällä maantieteellisesti rajatulla alueella.

Tämä tutkielma vastaa kysymykseen siitä, että minkälaisia ovat tärkeimmät pohjoismaisten pankkien kannattavuuteen vaikuttavat tekijät. Näiden lisäksi tarkasteluun otettiin myös ne taloudelliset tunnusluvut, jotka ovat relevantteja pankkien kannattavuuden mittaamisen kannalta. Tutkielma on toteutettu empiirisen tutkimuksen muotoisena, ja sen teoreettisena pohjana toimii alan edeltävä tutkimus sekä merkittävät ja ajankohtaiset oppikirjat. Tutkielman tavoitteena oli luoda ja koota yhteen kattava ja monipuolinen kuva pankkien kannattavuudesta ja kannattavuustutkimuksen nykytilasta.

Tämän tutkielman tarkoituksena on aineiston perusteella selvittää, mitkä tekijät ovat olleet pankkien kannattavuuteen merkittävästi vaikuttavia tekijöitä Pohjoismaissa valitulla tarkasteluvälillä. Edeltävän pankkitutkimuksen yhtenä keskeisimmistä mielenkiinnon kohteista on ollut pankkien kannattavuus, mutta aikaisemmassa tutkimuksessa tarkastelua on harvoin kohdennettu Pohjoismaihin, eli Suomeen, Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä on se, että millaiset tekijät olivat merkittäviä pankkien keskimääräisen kokonaispääoman tuoton (ROAA, return on average assets) kannalta. Trujillo-Poncen (2013, s. 571) mukaan kannattavuuden näkökulmasta tämä tunnusluku on keskeinen, koska se kertoo, kuinka tehokkaasti ja voitollisesti pankki on hyödyntänyt kaiken käytössään olevan pääoman.

Toisena tutkimuskysymyksenä pyritään selvittämään merkittäviä tekijöitä toisen keskeisen kannattavuuden mittarin, keskimääräisen oman pääoman (ROAE, return on average equity) tuoton näkökulmasta. Näin tekemällä saadaan selville tietoa kannattavuudesta etenkin osakkeenomistajan näkökulmasta, oman pääoman tuoton kertoessa siitä tuotosta, jota osakkeenomistajien yrityksessä oleville varoille on saatu (Trujillo-Ponce, 2013, s. 571).

Kolmantena ja viimeisenä tutkimuskysymyksenä on se, että voidaanko maita erikseen tutkimalla löytää selkeitä ja tilastollisesti merkittäviä eroja maiden pankkien kannattavuuden ja kannattavuuteen vaikuttavien tekijöiden välillä.

Seuraavaksi luvussa 2 syvennyttään pankkeihin yrityksiä, ensin yleisesti ja sitten niiden kannattavuuden näkökulmasta. Luvussa 3 luodaan pohjaa tutkielman kohteelle, esittelemällä pohjoismaisia pankkijärjestelmiä ja näiden maiden pankkeja. Luku 4 pitää sisällään tutkimusmenetelmän ja aineiston esittelyn, aineiston tilastollista keskiarvovertailua ja tutkimuksen tulokset. Lopuksi luvussa 5 esitellään tutkimukseen perustuvat johtopäätökset ja pohditaan tulevan tutkimuksen mahdollisuuksia.

## 2 Pankkien kannattavuus

### 2.1 Pankeista

Pankkialan suurimpia ja liiketoimintamalliltaan monipuolisimpia toimijoita voidaan kutsua niin sanotuiksi yleispankeiksi (Kontkanen, 2011, s. 12). Käsite ”yleispankki” kuvastaa hyvin sitä, että näillä pankeilla on lainsäädännön suoma mahdollisuus ja taloudellisista syistä myös perusteltu syy tarjota perinteisten pankkipalveluiden lisäksi myös laaja valikoima muita erilaisia palveluita, esimerkiksi sijoitus-, vakuutus- ja eläkeratkaisujen muodossa.

Varallisuuden säilyttämisen ja tehokkaan allokoimisen lisäksi pankkipalveluiden ytimessä ovat tänä päivänä myös maksuliikenteen mahdollistaminen ja pankkien tarjoamat erilaiset maksupalvelut (Kontkanen, 2011, s. 12). Esimerkiksi käteisen rahan käyttö ja siten tarve sen säilytykselle on nykypäivänä vähentynyt, mutta pankkien mahdollistama sähköinen maksujärjestelmä on perustavanlaatuisesti linkittynyt ihmisten jokapäiväiseen elämään.

Seurauksena pankkitoiminnan tärkeydestä talousjärjestelmän toiminnalle ja koko yhteiskunnalle on se, että pankkitoimiala on laajasti, monipuolisesti ja rajoittavasti säädeltyä (Stulz, 2019, s. 2). Tämä sääntely muodostaa raamit pankkien toimintamahdollisuuksille tietyllä lainsäädännöllisellä alueella, mutta se synnyttää mahdollisuuksien lisäksi myös rajoituksia pankin taloudelliseen toimintaan. Sääntelyn seurauksena pankkien näkökulmasta alalle muodostuu myös monenlaisia kustannuksia ja sekä kasvun että alalle tulemisen esteitä.

Globaalisti tarkasteltuna yleispankkitoiminta on ollut lainsäädännön mahdollistamaa ja kannustamaa, etenkin Euroopan unionin alueella (Benston, 1994, s. 21). Merkittävä poikkeus tähän oli pitkään Yhdysvallat, jossa liikepankkien toimintamahdollisuudet olivat pitkään tarkasti säädeltyjä ja siten rajattuja. Yhdysvaltain tilanteeseen tuli kuitenkin

muutos vuonna 1999, kun Gramm-Leach-Bliley Act (GLBA) hyväksyttiin lakiin (Geyfman & Yeager, 2009). Lakimuutos mahdollisti finanssisektorin eri yritysten konsolidoimisen ja yleispankkien muodostumisen.

Pankkien rooli osana taloutta ja yhteiskuntaa on merkittävä siitä syystä, että pankit vaikuttavat yhteiskuntamme taloudelliseen kehitykseen sekä suoralla että epäsuoralla tavalla (Levine ja muut, 2013, s. 91). Pankit voivat vaikuttaa suoraan siihen, mitkä toimijat taloudessa saavat rahoitusta toimintaansa ja tarpeitansa varten. Tästä seuraa epäsuorana vaikutuksena se, että myönnettyjen luottojen ja taloudellisen toiminnan seurauksena toimintaympäristö kehittyy myös muiden toimijoiden näkökulmasta.

Pankkien roolin ja aseman keskeisyydestä viestii myös se, miten vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen maailman eri valtiot tukivat pankkejaan taloudellisesti ennennäkemättömän vaikean tilanteen keskellä. Valtiot myönsivät ongelmiin ajautuneelle toimialalle tilanteen mukaan niin likviditeettiä kuin myös omaan pääomaan verrattavissa olevaa rahoitusta (Diemer & Vollmer, 2015, s. 252). Ensisijaisena syynä tähän oli toimialan vakauttaminen ja yksittäisten, ongelmiin ajautuneiden pankkien pelastaminen. Toimintaa motivoi kuitenkin lisäksi myös se, että pankkien kaatumisesta seuraavat suuret yhteiskunnalliset ja sosiaaliset kustannukset haluttiin välttää.

## **2.2 Pankkien kannattavuudesta**

Pankkien kannattavuus, eli kyky taloudelliseen tuloksellisuuteen, heijastelee paljon tietoa pankeista yrityksinä (García-Herrero ja muut, 2009, s. 2080). Kannattavuus kertoo esimerkiksi siitä, miten pankkeja johdetaan ja miten hyvin ne ovat onnistuneet toimimaan annetussa taloudellisessa ja lainsäädännöllisessä ympäristössä. Kannattavuuden tason perusteella voidaan arvioida myös pankin kilpailullista asemaa ja strategian laadukkuutta, toiminnan tehokkuutta sekä yleisesti riskienhallintakykyä.

Pankkien kyky taloudellisen tuloksen tekemiseen on tärkeää myös koko talousjärjestelmän luotettavuuden ja vakauden kannalta (García-Herrero ja muut, 2009, s. 2080). Kannattavuuden rooli on keskeinen siksi, että kannattavuudeltaan vahvat pankit kohtaavat myös negatiiviset shokit vahvemmassa asemasta käsin, ja kestävät niitä paremmin.

Kannattavuuden tutkimuksessa on perinteisesti ja onnistuneesti ilmaistu, että pankkien kannattavuuteen vaikuttavat tekijät voidaan jakaa sekä sisäisiin että ulkoihin tekijöihin (Athanasoglou ja muut, 2008, s. 122-123). Sisäisillä tekijöillä, toisin sanoen pankkikohtaisilla tekijöillä (bank-specific determinant), viitataan eri pankkien yksilöllisiin piirteisiin ja ominaisuuksiin. Ulkoiset, eli toimialakohtaiset tekijät (industry-specific determinant) ovat alalla toimiville yrityksille yhteisiä, koska ne heijastelevat sitä taloudellista ja lainsäädännöllistä ympäristöä, jossa nämä yritykset, eli pankit, toimivat.

Tätä tekijöiden kaksijakoisuutta on aiemmassa tutkimuksessa lähestytty monin eri tavoin. Trujillo-Poncen (2013, s. 564) mukaan kannattavuuteen vaikuttavista pankkikohtaisista tekijöistä esimerkkejä ovat pankin koko, omaisuus rakenne (asset structure), pääomittamisen hinta ja muoto, taloudellinen rakenne, toiminnan tehokkuus ja tulolähteiden monipuolisuus. Omalta osaltaan Athanasoglou ja muut (2008, s. 123) nimesivät pankkikohtaisiksi muuttujiksi pankin koon, pääomarakenteen sekä riskien- ja kulujen hallinnan.

Ulkoisia, toimialakohtaisia tekijöitä ovat esimerkiksi alalla olevan kilpailun taso, alan keskittyminen, talouden kasvu, korkotaso ja inflaatio (Trujillo-Ponce, 2013, s. 564). Ulkoisia muuttujia, kuten korkotasoa ja inflaatiota, voidaan tutkimuksessa käyttää pysyvinä kontrollimuuttujina, koska niiden vaikutus pankkien toimintaympäristöön on yhteneväinen. Muita mainittuja tekijöitä, ja lisäksi esimerkiksi omistusrakennetta, voidaan tarkastella piirteinä, jotka ilmentävät kyseessä olevan talouden ja toimialan ominaisuuksia (Athanasoglou ja muut, 2008, s. 123).

Korkotasojen nouseminen tai laskeminen vaikuttaa suoraan pankin ansaitsemaan nettokorkomarginaaliin, eli siten myös pankin saamiin tuloihin ja kannattavuuteen (Alessandri & Nelson, 2015, s. 70). Kannattavuuden näkökulmasta onkin loogista, että aikojen saatossa pankkitoiminta on kehittynyt sellaiseen suuntaan, jossa pankit eivät ole enää yhtä riippuvaisia lainoista ansaittavista korkotuloista, joihin korkotasojen laskulla on negatiivinen vaikutus (Trujillo-Ponce, 2013, s.568).

Talouden suhdannesykliä vaihtelu voi myös vahingoittaa pankkien kannattavuutta, kun talouden olosuhteiden heikentyessä pankin luottoportfolion laatu heikentyy ja luottotappiot alkavat kasvaa (Albertazzi & Gambacorta, 2009, s. 393). Pankkien kyky pysyä elinkelpoisina suhdannesyklin pohjalla ja negatiivisten riskien realisoituessa on tärkeää sekä talousjärjestelmän vakauden että myös pankin asiakkaiden näkökulmasta.

Vaikka taloustilanteen sukeltaessa yleinen kysyntä pankkipalveluillekin voi laskea, tulonlähteiden hajauttamisesta on pankeille hyötyä kokonaisriskin kannalta (Chiorazzo ja muut, 2008, s. 182). Hajauttamisen kannalta hyödyllisintä olisi negatiivinen korrelaatio tekijöiden välillä, mutta tulonlähteiden monipuolisuuden hyötyjä kannattavuuteen syntyy jo siksi, että korkotulolähteiden ja ei-korkotulolähteiden ajatellaan olevan joko epätäydellisesti korreloivia tai korreloimattomia keskenään.

### **2.2.1 Pankkien kannattavuuden tunnusluvut**

Tilinpäätösanalyysin metodeja käyttämällä pystytään muodostamaan, jäsentämään ja tutkimaan pankkien toimintaa, taloudellista tilannetta ja kannattavuutta. Tilinpäätösanalyysi toteutetaan viralliseen tilinpäätökseen, sen liitteisiin ja muuhun käytettävissä olevaan materiaaliin perustuen (Yritystutkimus Ry, 2017, s. 7). Analyysin lopputuloksena saadaan taloudellista tietoa yrityksestä, joka on selkeässä ja helposti ymmärrettävässä muodossa.

Yritysten taloudellisista tiedoista voidaan laskea määritettyjen kaavojen avulla tunnuslukuja, jotka toimivat eräänlaisina yrityksen taloudellisesta tilanteesta, suorituskyvystä ja luonteesta kertovina mittareina. Tunnuslukujen käyttö helpottaa myös yritysten keskinäistä vertailua, ja vertailu on etenkin relevanttia silloin, kuin yritykset toimivat samalla toimialalla. Näin ollen niitä on perusteltua käyttää myös kannattavuustutkimuksessa, sekä tutkittaessa yksittäisen pankin kannattavuuden tasoa että myös vertailtaessa pankkeja keskenään.

Kaksi aiemmassa tutkimuksessa hyvin keskeisessä roolissa ollutta tunnuslukua ovat kokonaispääoman tuotto (return on assets, ROA) ja oman pääoman tuotto (return on equity, ROE). Näistä ensimmäinen, kokonaispääoman tuotto, mittaa niitä tuloja, joita pankki ansaitsee kaikelle sen käytössä olevalle pääomalle (Trujillo-Ponce, 2013, s. 571). Tästä syystä se toimii tärkeänä operationaalisen suoriutumisen ja kannattavuuden mittarina. Lisäksi se voidaan käsittää myös pankin johtamisen laadun mittarina, koska se kertoo, miten hyvin pankin johto on onnistunut hyödyntämään käytettävissä olevat pääomat liiketoiminnassaan.

Pankeista puhuttaessa on huomionarvoista, että kokonaispääoman tuotolla mitattuna niiden kannattavuus on usein alhainen verrattuna muihin toimialoihin. Tämä on luonnollinen seuraus sille, että liiketoiminnan luonteesta johtuen pankeilla on runsaasti vierasta pääomaa ja siten niiden vakavaraisuus on matala.

$$ROA = \frac{\text{NETTOTULOS} + \text{RAHOITUSKULUT} + \text{VEROT (12KK)}}{\text{OIKAISTUN TASEEN LOPPUSUMMA}} * 100 \quad (1)$$

Oman pääoman tuotto mittaa yrityksen, tässä tapauksessa pankin, kannattavuutta sen osakkeenomistajien näkökulmasta. Tunnuslukuna ROE kertoo, kuinka paljon yrityksen taseen omalle pääomalle on kertynyt tuottoa tilikauden aikana, eli toisin sanoen, kuinka paljon osakkeenomistajien yrityksessä oleville varoille ansaittiin tuottoa (Trujillo-Ponce,

2013, s.571). Yrityksen oma pääoma koostuu siihen tehdyistä pääomasijoituksista, yritykseen jätetyistä voitoista ja yrityksen omaisuuden mahdollisesta arvonnoususta (Alma Talent Tunnuslukuopas, 2023).

$$ROE = \frac{\text{NETTOTULOS}}{\text{TASEEN OIKAISTU OMA PÄÄOMA KESKIMÄÄRIN}} * 100 \quad (2)$$

Aiemmassa pankkitutkimuksessa kannattavuuden tutkimiseen on usein hyödynnetty myös nettokorkomarginaalia (net interest margin, NIM), joka onkin yksi yleisimmistä pankkien taloudellisen kannattavuuden mittareista (Hanzlík & Teplý, 2022, s. 2796). Tämä tunnusluku kertoo pankkitoimintaan olennaisesti kuuluvien korkotuottojen tasosta, ja se määrittää nettokorkotulojen ja tuloja tuottavan varallisuuden suhteena.

$$NIM = \frac{\text{KORKOTUOTOT-KORKOMENOT}}{\text{YRITYKSEN TUOTTAVA VARALLISUUS}} \quad (3)$$

Kannattavuuden kannalta tärkeää tehokkuutta mitataan kulu/tuotto -suhteella (cost/income ratio, C/I). Tunnusluku kertoo yrityksen toiminnasta sen, että kuinka paljon aikaansaatuja tuottoja ansaitseminen on vaatinut kuluja. Täten voidaan todeta, että mitä alhaisempi C/I on, sitä tehokkaampaa on yrityksen, tässä tapauksessa pankin, toiminta.

$$C/I = \frac{\text{TILIKAUDEN AIKANA KERTYNEET KULUT}}{\text{TILIKAUDEN AIKANA KERTYNEET TUOTOT}} \quad (4)$$

Niin pankkien kuin yritysten yleensäkin, kannattavuuden tutkimisessa tärkeitä tunnuslukuja ovat liiketulos (earnings before interest and taxes, EBIT) ja käyttökate

(earnings before interest, taxes, depreciation and amortization, EBITDA). Liiketulos kertoo liiketoiminnan tuloksen ennen rahoituserien ja verojen vähentämistä, ja siksi se soveltuu hyvin saman toimialan yritysten operatiivisen kannattavuuden vertailuun (Alma Talent Tunnuslukuopas, 2023). Käyttökate kertoo liiketoiminnasta saadun katteen tason sen jälkeen, kun siitä on vähennetty yrityksen toimintakulut.

$$EBIT = \text{LIIKEVAIHTO} + \text{LIIKETOIMINNAN MUUT TUOTOT} - \text{TOIMINTAKULUT} - \text{POISTOT JA ARVONALENNUKSET} \quad (5)$$

$$EBITDA = EBIT + \text{POISTOT JA ARVONALENNUKSET} \quad (6)$$

### 2.2.2 Sisäiset tekijät

Athanasogloun ja muiden (2008, s. 122) kreikkalaispankkeihin keskittyneen tutkimuksen tulosten myötä tuli ilmi, että pankkikohtaiset eli sisäiset tekijät vaikuttivat merkittävästi pankkien kannattavuuteen heidän odotuksiansa vastaavalla tavalla. Tutkimuksessa pankin pääoman määrä ja työn tuottavuuden lisääntyminen selittivät kannattavuuden kasvua, kun taas kasvava altistuminen luottoriskille ja toimintakustannusten kasvu vaikuttivat kannattavuuteen negatiivisesti. Odotuksista poiketen pankin koolla ei vaikuttanut olevan kannattavuuden kannalta vaikutusta.

Myöskään Trujillo-Poncen (2013, s. 584) mukaan pankin koolla ei ole vaikutusta kannattavuuteen. Nämä havainnot perustuvat siihen, että tutkimuksissa käytettyjen aineistojen perusteella ei ollut havaittavissa skaalaetuja tai -haittoja pankin koon kasvaessa. Pankin kokoluokan vaikutuksen puolesta voidaan argumentoida joissain tilanteissa, ja niin García-Herrero ja muut (2009, s. 2082) ovat myös tehneet. Teoriassa suuren pankin skaalaetuihin lukeutuu se, että toiminnan kasvaessa yksikkökustannusten tulisi laskea. Suuremman koon myötä myös mahdollisuudet sijoituskohteiden ja siten riskien hajauttamiseen parantuvat, ja tämä omalta osaltaan auttaa pankin potentiaalista kannattavuutta.

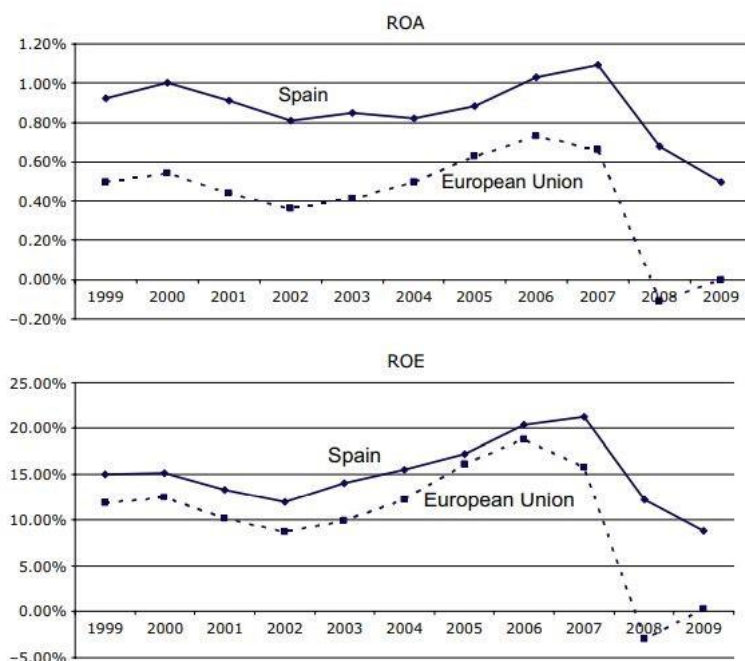
Euroopan unionissa toimivien pankkien välillä esiintyy merkittäviä eroavaisuuksia taloudellisessa menestyksessä, kun mittareina käytetään kannattavuutta, tehokkuutta, kasvua ja esimerkiksi heikkolaatuisten lainojen määrää (Barros ja muut, 2007, s. 2190). Tämä on luonnollista seurausta siitä, että unionin alueella olevat pankkijärjestelmät ovat, integrointi- ja harmonisointipyrkimyksistä huolimatta, monilla osa-alueilla hyvin heterogeenisiä, johtuen maiden välisistä eroista pankkien valvonnassa ja lainsäädännössä sekä markkinoiden rakenteessa. Eräs tutkimuksen keskeisimmistä johtopäätöksistä olikin se, että eurooppalainen pankkiala on hyvin heterogeeninen (Barros ja muut, 2007, s. 2194).

Yksittäisen maan sisällä sijaitsevia pankkeja tarkastellessa merkityksellisiä tekijöitä kannattavuuden näkökulmasta ovat pankin omistuksen luonne, taseen rakenne ja pankin koko (Barros ja muut, 2007, s. 2189). Tutkimuksessa huomattiin korostuneen hyvä mahdollisuus taloudelliseen menestykseen sellaisilla pienillä pankeilla, joilla oli kilpailijoihinsa nähden suurempi määrä asiakkaille myönnettyjä lainoja taseissaan. Selitykseksi kirjoittajat tarjoavat sitä, että pienikokoisemmat ja erikoistuneemmat pankit kykenevät paremmin vähentämään tiedon epäsymmetrisyyteen liittyviä ongelmia, tuottamalla laadukkaampaa tietoa asiakkaistaan sekä heidän lainoittamisensa riskisyydestä.

Trujillo-Poncen (2013, s. 583) espanjalaisiin pankkeihin kohdistuneen tutkimuksen mukaan antolainaus ja talletusten vastaanotto ovat edelleen hyvin keskeisessä roolissa pankkien taloudellisessa rakenteessa ja asemassa Espanjassa. Näin ollen pankin kannattavuuden odotetaan olevan sitä parempi, mitä suurempi sen lainaportfolion osuus on suhteessa muihin, vähätuottoisempiin ja turvallisempiin omaisuuseriin nähden (Trujillo-Ponce, 2013, s. 565).

Tällä piirteellä havaittiin olevan positiivinen vaikutus pankin kannattavuuteen niin kokonaispääoman tuoton kuin oman pääoman tuotonkin näkökulmasta. Tutkimuksessa

huomattiin myös, että pankkien kannattavuus näillä mittareilla oli ollut merkittävästi korkeampaa Espanjassa kuin Euroopan unionissa keskimäärin (katso Kuva 1).



**Kuva 1.** Espanjalaisten ja eurooppalaisten pankkien kannattavuus (yhdistetty pankkidata) (Trujillo-Ponce (2013), Espanjan keskuspankki, Euroopan keskuspankki).

Tutkimuksessa todettiin myös, että heikompiletuisten omaisuuserien (kuten huonojen lainojen) mahdollisimman alhainen osuus pankin taseessa on merkittävä positiivinen tekijä pankin kannattavuuden kannalta (Trujillo-Ponce, 2013, s. 583). Tämä johtuu siitä, että huonolaatuisiin lainoihin liittyy korostunut maksamatta jäämisen riski, ja tämän takia pankin voitot hupenevat luottotappiovarauksien tekemiseen.

Kun oman pääoman osuus pankin taseessa on vahvempi, pankin kannattavuus on kokonaispääoman tuoton näkökulmasta parempi (Trujillo-Ponce, 2013, s. 584). Tälle luonnollisena seurauksena tosin on se, että samalla pankin oman pääoman tuotto laskee, koska käytössä on vähemmän lainarahoitusta. Pankin vakavaraisuudella, eli oman pääoman määrällä suhteessa kokonaispääomaan, on myös Zaiannen ja Moussan (2021, s. 393) mukaan positiivinen vaikutus pankin kannattavuuteen. Vakavaraisuus edesauttaa

liiketoiminnan jatkuvuutta, alentaa rahoituskustannuksia, vähentää konkurssiriskiä ja auttaa selviämään taloudellisista shokeista.

Myös Nguyen ja Tran (2020, s. 1501) huomasivat, että kannattavuuden kannalta lainaportfolion koon suuruus suhteessa muihin omaisuuseriin on hyödyllistä. Tästä seuraa se, että pankkien on mahdollista parantaa kannattavuuttaan kasvattamalla lainojen osuutta kokonaisvarallisuuteensa nähden. Merkittävät muutokset esimerkiksi lainakannan kasvussa voivat kuitenkin aiheuttaa pankeille myös kasvavaa likviditeettiriskiä, eikä niiden toteuttaminen ole käytännössä yksiselitteisen helppoa.

Demirgüç-Kuntin ja Huizingan (2010, s. 650) tutkimuksen mukaan perinteiset pankit, joiden toiminnan kannalta korkotuotot ja talletusmuotoinen rahoitus ovat edelleen keskeisessä roolissa, ovat vakaampia ja vähäriskisempiä kuin pankit, joiden tulo- ja rahoituslähteet ovat poikkeavia. Nämä, ei-korkotuottoihin ja tukkurahoitukseen toimintansa perustavat pankit vaikuttavat tutkimuksessa toimintastrategiansa perusteella erittäin riskillisiltä.

Pankkien liiketoiminnan monipuolistaminen ja hajauttaminen parantavat pankin kannattavuutta (Elsas ja muut, 2010, s. 1286). Kannattavuuden parantumisen lisäksi liiketoiminnan monipuolisuus auttaa pankkeja myös mukautumaan ja kestävään talouden negatiivisia shokkeja ja niiden vaikutuksia paremmin. Perinteisen pankkitoiminnan ulkopuolisiin tulonlähteisiin laajentamisen kannattavuushyödyistä on myös aikaisempaa näyttöä (Chiorazzo ja muut, 2008, s. 182).

Chiorazzon ja muiden (2008, s. 200) mukaan ei-korkotulon ja riskikorjatun tuoton välinen suhde on vahvempi kooltaan suuremmissa pankeissa. Tästä havainnosta voidaan päätellä, että keskeinen tulonlähteiden hajauttamisen ja tuottojen vakauden välistä suhdetta vahvistava tekijä on pankin koko. Näin on siksi, että suuremmilla pankeilla on mahdollisuus hyötyä skaalaeduista ja myös paremmat mahdollisuudet tehdä tarvittavia investointeja tulonlähteiden hajauttamista varten.

Vaikka hajauttaminen ja myös erikoistuminen ovat asioita, joilla voi olla merkittävä positiivinen vaikutus pankin kannattavuuden kannalta, on empiiristä näyttöä myös siitä, että liiallinen erikoistuminen voi olla haitallista (Zaienne & Moussa, 2021, s. 395). Erikoistumalla liian yksipuolisesti pankki voi altistaa itsensä suuremmalle maksukyvyttömyysriskille ja liialliselle toimintakustannusten nousulle. Vakaata kannattavuutta voi heikentää myös pankin tulovirtojen liiallinen homogeenisyys, joten voidaan sanoa, että äärimmäisyyksiin viety erikoistuminen voi olla pankin kannattavuuden kannalta vaikeaa ja korkeariskistä.

Pankin toiminnan tehokkuus vaikuttaa intuitiivisella tavalla positiivisesti kannattavuuteen (Vera-Gilces ja muut, 2020, s. 159). Tutkimusaineiston perusteella huomattiin, että mitä tehokkaammaksi pankkien toiminta oli järjestelty, sitä parempia olivat niiden keräämät tuotot. Suurien pankkien parempaa kannattavuutta vaikuttikin selittävän parempi ja tehokkaampi kulurakenne, ja suuremmissa pankeissa tehokkuus oli korkeammalla tasolla kuin niiden keskikokoisissa ja pienissä kilpailijoissa.

Vera-Gilces ja muut (2020, s. 159) huomasivat myös, että pankin hallussaan pitämä hallitseva markkina-asema (market power) vaikuttaa positiivisesti pankin kannattavuuteen. Varsinkin silloin, jos markkina-asema on niin vahva, että se alkaa saavuttaa monopolimaisia piirteitä, pankki voi alkaa periä asiakkailtaan korkeampia korkoja kuin kilpailullisessa tilanteessa. Tämän ansiosta pankin keräämät tulot kasvavat ja sen kannattavuus paranee.

### **2.2.3 Ulkoiset tekijät**

Korkokäyrän senhetkinen kulmakerroin vaikuttaa pankin nettokorkomarginaaliin ja sijoitustoiminnan tuottoihin päinvastaisella tavalla (Alessandri & Nelson, 2015, s. 170). Lyhyellä aikavälillä korkotason noususta seuraa nettokorkomarginaalin alentuminen, ja tätä korkoriskiä vastaan pankit suojautuvat erilaisten johdannaisten avulla. Koska pankkien on mahdollista pidemmällä aikavälillä muokata toimintansa hinnoittelua ja

tuotetarjontaansa, pitkällä aikavälillä korkotasojen nousu mahdollistaa myös korkeamman nettokorkomarginaalin (Alessandri & Nelson, 2015, s. 161).

Makrotaloudellisia eli koko taloutta ja tarkastelunalaista toimialaa koskevia kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä ovatkin korkotaso ja inflaatio (García-Herrero ja muut, 2009, s. 2092). Tutkimuksessa on huomattu, että lainojen korkeat reaalikorot ja nousussa oleva inflaatio tukevat pankkien kannattavuutta, kun taas korkotasojen runsas vaihtelu voi heikentää sitä.

Talouden tilanteen vahvistuessa sekä taloudellisen toiminnan määrän kasvaessa myös taloudellisten toimijoiden kysyntä pankkipalveluita kohtaan kasvaa (Zaienne & Moussa, 2021, s. 403). Kysynnän kasvaessa pankin taloudellinen asema ja kannattavuus parantuvat, mikä luo myös hyvät liiketaloudelliset asemat parantaa niitä edelleen.

Inflaation ja korkotason lisäksi myös esimerkiksi yksityisellä kulutuksella on nähtävissä oleva positiivinen vaikutus pankkien toimintaan ja kannattavuuteen, vaikkakaan yhteys ei ollut tilastollisesti merkittävä (Alexiou & Sofoklis, 2009, s. 114). Tätä kautta yleisen taloustilanteen voidaan sanoa myös vaikuttavan pankkien kannattavuuteen, koska yksityistä kulutusta ja sen kasvua edesauttaa ja mahdollistaa alenevat tai alhaiset korkotasot (Alexiou & Sofoklis, 2009, s. 96).

Maakohtaisella tasolla tekijät kuten pankin sijainti ja kyseisen maan pankkitoimintaa koskevan lainsäädännön olemus ovat merkittäviä tekijöitä pankin taloudellisen aseman ja menestymisen sekä siten myös kannattavuuden kannalta (Barros ja muut, 2007, s. 2189). Kyseisessä tutkimuksessa etenkin pankit, joiden kotimaassa on vallalla tapaoikeus (common law), näyttäytyivät todennäköisimpinä pärjäämään taloudellisesti vahvemmin.

Nguyenin ja Tranin (2020, s. 1499) tutkimuksessa todettiin, että kilpailu ja sen kasvu ovat kannattavuuteen negatiivisesti vaikuttavia ulkoisia tekijöitä. Kun kannattavuutta tarkastellaan kokonaispääoman ja oman pääoman tuottojen näkökulmasta, kilpailun

määrän kasvaessa pankkien kannattavuus aleni. Pidemmällä aikavälillä kannattavuutta haittaa mahdollisesti myös se, että Nguyenin ja Tranin (2020, s. 1501) mukaan kilpailun kasvaessa pankit myös altistavat itsensä korkeammalle riskille.

Pankkialan korostunut keskittyminen ja omistajuuden luonne on García-Herreron ja muiden (2009, s. 2080) mukaan vaikuttanut negatiivisesti kannattavuuteen. Tämä oli nähtävissä siinä, että kiinalaisiin pankkeihin kohdistuvassa tutkimuksessa neljä suurinta valtion omistamaa pankkia olivat kannattavuuden näkökulmasta ongelmallisimpia. Havaintoa vahvisti osaltaan myös se, että aineistossa olleet, markkinaehtoisemmin toimivimmat pankit olivat huomattavasti kannattavampia.

Pankin omistusmuodon on havaittu vaikuttavan kannattavuuden lisäksi myös pankin kustannustehokkuuteen ja toiminnan yleiseen riskisyyteen (Iannotta ja muut, 2007, s. 2127). Tutkimalla 181 suurta pankkia 15 eri Euroopan maasta sisältänyttä aineistoa voitiin havaita, että yksityisomistuksessa olevat pankit olivat kannattavampia kuin valtio-omisteiset pankit tai keskinäiset säästöpankit. Näitä pankkeja erotti selvästi se, että valtio-omisteisten ja säästöpankkien toimintakustannukset olivat alhaisempia kuin yksityisillä pankeilla, joiden liiketoiminta oli kuitenkin huomattavasti kannattavampaa.

Vertailtaessa näitä pankkiryhmiä keskenään, valtio-omisteisilla pankeilla olevat lainat olivat yksityisomisteisiin ja keskinäisiin säästöpankkeihin verrattuna heikkolaatuisempia takaisinmaksun ja maksukyvyttömyysriskin näkökulmasta (Iannotta ja muut, 2007, s. 2127). Näiden mittarien perusteella keskinäisten säästöpankkien myöntämät lainat olivat vahvempia kuin yksityis- ja valtio-omisteisilla pankeilla.

Tutkimuksen perusteella pörssilistatut pankit olivat tulokseltaan ja tuloiltaan kannattavampia kuin listaamattomat pankit (Iannotta ja muut, 2007, s. 2140). Listaamattomien pankkien vahvuutena oli huomattavasti parempi kustannustehokkuus, mutta kannattavuudeltaan ne hävisivät selvästi pörssiyrityksille. Intuitiivisella tavalla

listatut pankit olivat paremmin pääomitettuja, ja ne olivat myös kooltaan ja luottotappiovarausten määrältään suurempia.

Pankkitoiminnan kannattavuus näyttäytyy Albertazzin ja Gambacortan (2009, s. 407) mukaan myötäsyklisenä ilmiönä. Suhdannevaihtelun mukana tapahtuva bruttokansantuotteen vaihtelu vaikuttaa pankkien lainaustoiminnan kautta syntyvään korkokatteeseen sekä lainaportfolion laadun perusteella tehtäviin luottotappiovarauksiin. Pankkien kannattavuuden kasvun voidaan nähdä olevan suoraan riippuvaista bruttokansantuotteen kasvusta, koska talouden kasvaessa myös yritysten ja kotitalouksien kysyntä lainoille ja muille pankkipalveluille kasvaa (Trujillo-Ponce, 2013, s. 581).

Albertazzin ja Gambacortan (2009, s. 407) tutkimuksessa vertailtaessa euroalueen ja anglosaksisten maiden (Yhdysvallat ja Iso-Britannia) pankkeja huomattiin, että anglosaksisten maiden pankit ovat olleet kannattavuudeltaan parempia kuin niiden vastineet euroalueella. Tälle yhdeksi selittäväksi syyksi löydettiin se, että anglosaksisissa maissa pankkien kulu- ja kustannusrakenteet vaikuttivat olevan joustavampia, eli niissä pystyttiin reagoimaan nopeammin ja paremmin eksogeenisiin eli ulkosyntyisiin shokkeihin.

### 3 Pohjoismaiset pankkijärjestelmät

Pohjoismaat on Suomesta, Ruotsista, Norjasta, Tanskasta ja Islannista koostuva maantieteellinen alue, joka sijaitsee Euroopan maanosan pohjoisosassa. Tämän tutkielman puitteissa käsitteellä pohjoismaiset pankit viitataan niihin pankkeihin, jotka ovat perustettu ja jotka toimivat ainakin Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Näin ollen Islanti ja islantilaiset pankit on rajattu katsannon ulkopuolelle.

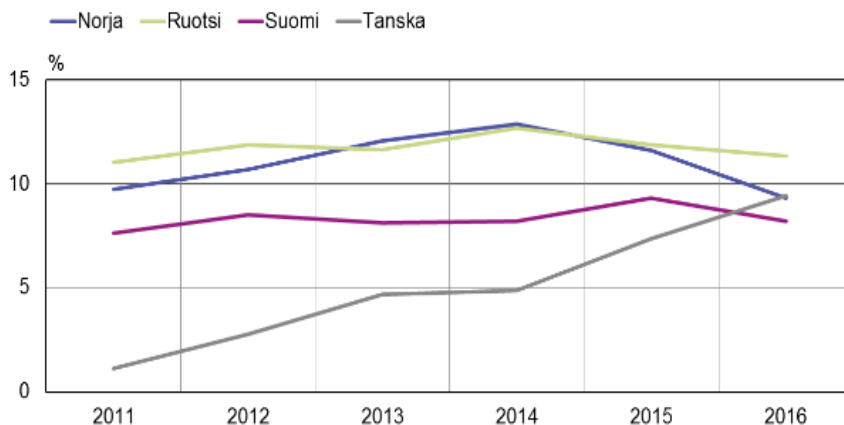
Maaryhmän rajaaminen on tutkimuksen kannalta mielekäästä, koska Pohjoismaat ovat keskenään maina hyvin samanlaisia, niin kokonsa, kulttuureidensa, talouksiensa, kuin poliittisten järjestelmiensäkin puolesta (Berglund & Mäkinen, 2019, s. 431). Yleismaailmallisen, poliittisen ja taloudellisen jaottelun näkökulmista maat voidaan ryhmitellä siten, että Euroopan unionin jäsenmaita ovat Suomi, Ruotsi ja Tanska, kun taas puolustusliitto Naton jäseniä maista ovat vuodesta 2024 eteenpäin kaikki. Norja myös kuuluu EU-jäsenyydettömyydestään huolimatta Euroopan talousalueeseen (ETA).

Seuraavissa alaluvuissa pohjoismaisten pankkien tarkastelu aloitetaan esittelemällä yleisiä havaintoja pohjoismaisesta pankkialasta ja sen ominaispiirteistä. Sitten tarkastelu kohdistetaan tutkimuksen kohteena olevien maiden pankki- ja talousjärjestelmiin, ja niiden yksilöllisiin piirteisiin.

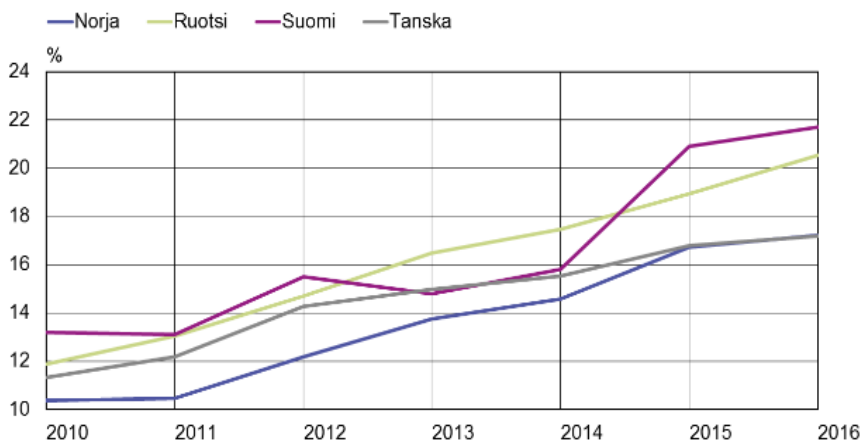
#### 3.1 Yleisesti pohjoismaisista pankeista

Savolaisen ja Tölön (2017) Suomen Pankin Euro ja talous -verkkójulkaisussa julkaistun artikkelin mukaan pohjoismaista pankkisektoria yhdistää yllättävänkin pitkälti samat vahvuudet. Näiden eri maiden pankeja yleisesti tarkastellen voidaan sanoa, että ne ovat kannattavuudeltaan hyviä ja vakavaraisuustasoltaan korostuneen vahvoja (katso Kuva 2 ja Kuva 3). Vakavaraisuuden kiitettävän tason syinä näyttäytyvät juurikin hyvä kannattavuus, huolellinen vaikeuksiin varautuminen ja luottoriskimallien riskipainojen maltilliset tasot. Kolmantena hyvänä yhteisenä tekijänä maiden pankkialojen välillä on

tunnistettavissa se, että pankkien tekemät luottotappiot ovat pitkään olleet historiallisen vähäisiä.



**Kuva 2.** Pohjoismaiden pankkisektorien oman pääoman tuotto vuosina 2011–2016 (Savolainen & Tölö, (2017), SNL Financial, Finanssivalvonta).



**Kuva 3.** Pankkien keskimääräinen ydinvakavaraisuus maittain vuosina 2010-2016 (Savolainen & Tölö, (2017), SNL Financial, Finanssivalvonta).

Vahvuuksien lisäksi pohjoismaista pankkialaa yhdistää myös sen heikkoudet ja ongelmakohdat (Savolainen & Tölö, 2017). Pankkitoiminta on näissä maissa usein suurta ja keskittynyttä. Pankkeja yhdistää näissä maissa mielenkiintoisella tavalla myös samantyyppiset järjestelmäriskit, jotka aiheutuvat pitkälti asunto- ja kiinteistömarkkinoiden luottottamisesta.

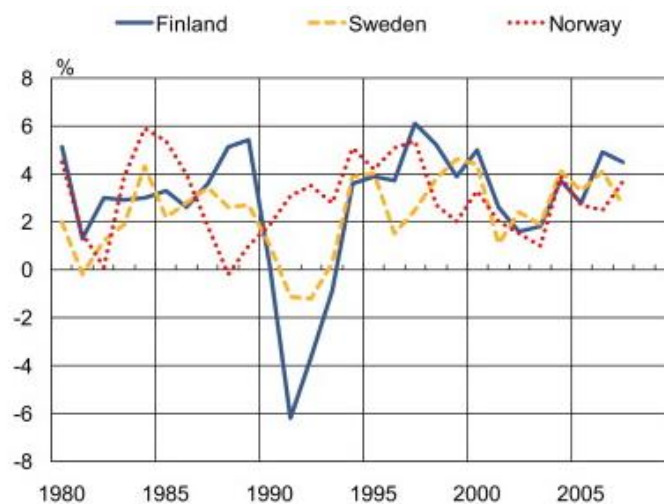
Aiemmin perusteltua maaryhmän rajaamista (Berglund & Mäkinen, 2019, s. 431) puoltaa osaltaan sekin, että historian saatossa ja tänäkin päivänä toimintansa pelkästään kotimaahansa rajoittavien pankkien lisäksi löytyy runsaasti myös sellaisia toimijoita, jotka toimivat useissa eri maissa (Savolainen & Tölä, 2017). Esimerkiksi Nordea ja vuonna 2006 Sampo-pankin oston myötä Suomen markkinoille tullut Danske Bank ovat molemmat merkittäviä toimijoita kaikissa neljässä maassa. Näin ollen tarkastelu pohjoismaisella tasolla on perusteltua siksikin, että maiden pankkitoimialat ovat kytkeytyneitä toisiinsa myös taseiden ja varainhankinnan takia.

Pohjoismaisen pankkialan lähihistoriasta löytyy merkittävää kansainvälistä sulautumista pankkien kesken (Hyder & Osarenkhoe, 2018, s. 481). Keskeisin esimerkki tästä on vuosien 1997–2000 aikana nykymuotoonsa kehittynyt Nordea Bank Oyj. Nykyisen Nordean pohjan muodostivat vuonna 1997 fuusioituneet ruotsalainen Nordbanken ja suomalainen, Kansallis-Osake-Pankin ja Suomen Yhdyspankin fuusiona syntynyt Merita-Pankki. Kokonaisuuteen liitettiin vuonna 2000 tanskalainen Unibank ja norjalainen Christiania Bank og Kreditkasse.

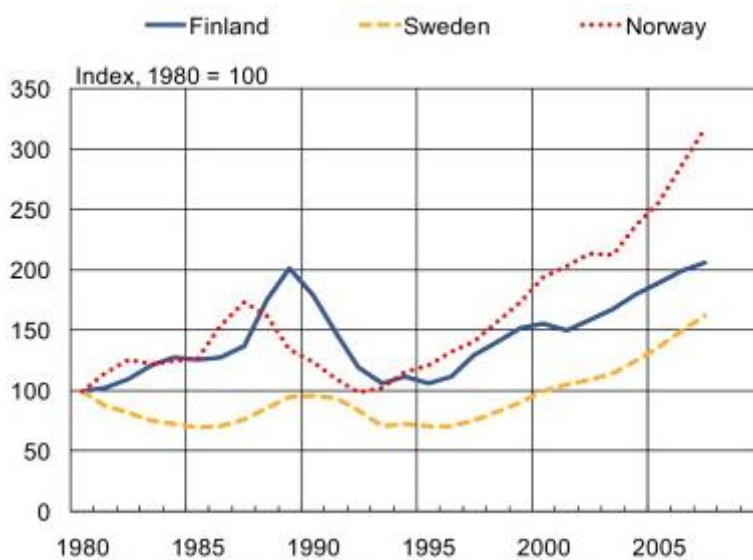
Kaikissa neljässä maassa toimiva ja vuodesta 2018 pääkonttoriaan Helsingissä pitänyt Nordea on siinä mielessä erikoisuus pohjoismaisessa ja eurooppalaisessa pankkihistoriassa, että siinä yhdistyi useita eri maissa toimivia merkittäviä pankkeja yhdeksi suureksi pankiksi (Hyder & Osarenkhoe, 2018, s. 481). Erityisesti Nordbanken ja Merita olivat kotimaissaan merkittävässä rooleissa.

Pohjoismaita, etenkin Norjaa, Ruotsia ja Suomea sekä näiden maiden pankkeja yhdistää 1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun aikaan käynnissä ollut finanssikriisi (Honkapohja, 2014, s. 193). Finanssikriisi oli taloudellisilta vaikutuksiltaan merkittävä ja vakava kaikissa näissä maissa, aiheuttaen myös maiden pankeille merkittäviä vaikeuksia ja tappioita. Tämän kyseessä olevan finanssikriisin vakavuutta korostaa se, että jos näiden maiden tilanteita tarkastellaan erikseen ja yksitellen, jokainen niistä lukeutui viiden vakavimman finanssikriisin joukkoon toisen maailmansodan jälkeisessä ja vuoden 2008 finanssikriisiä

edeltäneessä maailmassa (Reinhart & Rogoff, 2008, s. 339). Pohjoismaisen finanssikriisin kokonaistaloudellisia vaikutuksia havainnollistavat tämän kappaleen alapuolella olevat kuvat bruttokansantuotteen ja asuntojen hintojen kehityksistä (katso Kuva 4 ja Kuva 5).



**Kuva 4.** Suomen, Ruotsin ja Norjan reaalisen bruttokansantuotteen kehitys ennen ja jälkeen 1990-luvun finanssikriisin (Honkapohja, 2014).



**Kuva 5.** Suomen, Ruotsin ja Norjan asuntojen reaalihintojen kehitys ennen ja jälkeen 1990-luvun finanssikriisin (Honkapohja, 2014).

Yllä olevista kuvista voidaan nähdä, että finanssikriisin vaikutukset sekä bruttokansantuotteen kehityksen heikentymisessä että asuntojen reaalihinnoissa olivat selvästi suurimmat Suomessa.

Merkittävimpana syynä finanssikriisin ja siitä aiheutuneen laman taustalla oli 1980-luvulla vapautunut talouspolitiikka, jonka myötä maiden taloudet avautuivat merkittävästi aikaisempaan nähden, ja esimerkiksi rahamarkkinat vapautettiin (Berglund & Mäkinen, 2019, s. 437). Uudistuneen toimintaympäristön seurauksena pankkien myöntämien lainojen määrät kasvoivat ja eri omaisuuserien, etenkin asuntojen hinnat nousivat. Nousukauden päätyttyä työttömyys lähti nousuun, pankkien luottotappiot olivat ennätysellisen korkeita ja maiden bruttokansantuotteet laskivat, etenkin Suomessa, huomattavasti. Suomen talouden kannalta tilannetta synkisti edelleen se, että samalle ajanjaksolle osui myös idänkaupan lakkaaminen Neuvostoliiton hajoamisen vuoksi.

Tähänastisesta, vähäisestä pohjoismaisesta pankkitutkimuksesta on hyvänä esimerkkinä Öhmanin ja Yazdanfarin (2018, s. 1175) ruotsalaisiin pankkeihin kohdistunut kannattavuustutkimus. Organisaatiotasolla kannattavuutta tarkastelleen tutkimuksen aineistoon lukeutui 20 ruotsalaista liikepankkia, mukaan lukien esimerkiksi Nordea, SEB, Svenska Handelsbanken ja Swedbank, jotka olivat maan suurimpia pankkeja antolainauksella mitattuna. Huomionarvoista on myös se, että tutkimus kohdistui aikaan ennen Nordean juridisen kotipaikan vaihtumista Ruotsista Suomeen.

Tutkimuksessa havaittiin, että tekijät kuten yrityksen kasvu, viivästynyt kannattavuus (lagged profitability) ja pankin vakavaraisuus ovat merkittävässä positiivisessa yhteydessä pankin kannattavuuteen (Öhman & Yazdanfar, 2018, s. 1184). Aivan kuten Athanasoglou ja muut (2008, s. 122) sekä Trujillo-Ponce (2013, s. 584) aiemmin, myöskään tässä tutkimuksessa ei löydetty yhteyttä pankin kannattavuuden ja koon välillä. Aiempaan tutkimukseen nähden tuloksissa oli yllättävää se, ettei positiivista yhteyttä

löydetty myöskään pankin kannattavuuden ja taloudellisen kasvun, eli bruttokansantuotteen kasvun muuttujan kanssa.

Aiemmassa tutkimuksessa on pyritty myös selvittämään, että voivatko pankit mahdollisesti oppia kokemistaan taloudellisista kriiseistä ja mukauttaa toimintaansa kokemansa perusteella tulevaisuuden varalle (Berglund & Mäkinen, 2019, s. 437). Tässä tutkimuksessa testattiin pohjoismaisessa kontekstissa alun perin Fahlenbrachin ja muiden (2012, s. 2141) tutkimuksessa asetettuja yrityksen oppimis- ja riskikulttuurihypoteeseja. Alkuperäisessä tutkimuksessa kohteena olivat olleet yhdysvaltalaiset pankit, ja tulosten perusteella oli pystytty toteamaan, että pankkien pärjääminen tietyssä kriisissä enteili kyseisen pankin samankaltaista pärjäämistä myös seuraavassa kriisissä.

Berglundin ja Mäkisen (2019, s. 428) mukaan pohjoismaiset pankit selvisivät vuoden 2008 finanssikriisistä paremmin verrattuna eurooppalaisiin verrokkimaihin. Tämä oli havaittavissa siten, että kriisin aikana norjalaisten, ruotsalaisten ja suomalaisten pankkien tuotot olivat suhteellisesti korkeampia ja taloudellinen tilanne vakaampi. Osasyynä taloudellisen tilanteen vakauteen oli se, että verrokkimaihin nähden pohjoismaisten pankkien vakavaraisuussuhde oli vahvempi (Berglund & Mäkinen, 2019, s. 437). Tämän tutkimuksen tulosten pohjalta vaikuttaisi siis mahdolliselta, että pohjoismaiset pankit olisivat ottaneet opikseen 1990-luvun kriiseistään ja sen seurauksena tehneet pysyviä muutoksia toimintaperiaatteisiinsa ja yrityskulttuuriinsa, jotka mahdollistivat paremman tilanteen tulevaisuuden kriisitilanteissa.

## **3.2 Pankkijärjestelmät**

### **3.2.1 Suomi**

Suomalaisen pankkijärjestelmän ytimessä on maan kansallinen keskuspankki, Suomen Pankki (Bank of Finland). Kansallisten keskuspankkitehtävien hoitamisen lisäksi Suomen

Pankki on myös osa eurojärjestelmää, jonka vastuulla on euroalueen maiden rahapolitiikka ja muut keskuspankkitehtävät (Suomen Pankki, 2023b). Muista tutkimuksen kohteena olevista maista Suomi eroaakin merkittävästi siten, että se on tätä kirjoittaessa ainoa euroalueen jäsenmaa, ja siten ainoa, jolla on käytössä Euroopan unionin yhteisvaluutta euro. Suomen Pankilla onkin yksinoikeus käteisen rahan, eli euroseteleiden ja -kolikoiden liikkeellelaskuun Suomessa, ja se myös hoitaa rahahuoltoon liittyviä tehtäviä yhteistyössä pankkien ja muiden alan yritysten kanssa.

Yhteisvaluutasta johtuen euroalueen jäsenmaat noudattavat myös yhteistä rahapolitiikkaa. Tämän rahapolitiikan ensisijainen tavoite on hintavakauden säilyttäminen koko euroalueella, ja tällä hintavakaudella tarkoitetaan kuluttajahintojen nousun pitämistä maltillisena (Suomen Pankki, 2023b). Tavoitteen saavuttamiseksi eurojärjestelmän sisällä valmistellaan, päätetään ja viestitään tarvittavia rahapolitiikan keinoja. Rahapoliittiset päätökset tehdään Euroopan keskuspankin (EKP) neuvostossa, jonka jäsenenä toimii ja Suomea edustaa Suomen Pankin pääjohtaja. Näiden toimien konkreettinen toteuttaminen Suomessa on Suomen Pankin vastuulla.

Rahapoliittisten toimien konkreettiset vaikutukset näkyvät Suomen ja siten myös euroalueen korkotasossa. EKP kykenee vaikuttamaan korkotasoon ohjaamalla rahamarkkinakorkoja tahdottuun suuntaan tai vaikuttamalla pankkijärjestelmän likviditeettiin, muuntelemalla ohjauskorkoa tai harjoittamalla arvopaperikauppaa (Suomen Pankki, 2023c). Suomen Pankin tehtäviin lukeutuu myös sijoitustoiminta omalla tahollaan, kun se tuottoa tavoitellen hallinnoi ja hoitaa valuuttavarantoaan sekä EKP:n varanto-osuutta.

Suomen Pankin tehtäviin kansallisella tasolla liittyvät ominaisesti myös rahapolitiikan vaikutusten tutkiminen Suomessa ja kotimaisen talouspolitiikan arviointi, kommentointi ja tilastointi (Suomen Pankki, 2023c). Rahoitusjärjestelmän yleisvalvonnan lisäksi Suomen Pankki suorittaa myös kattavaa makrovakausanalyysia, jonka pyrkimyksenä on tunnistaa rahoitusjärjestelmän vakautteen kohdistuvia riskejä. ”Pankkien pankkina”

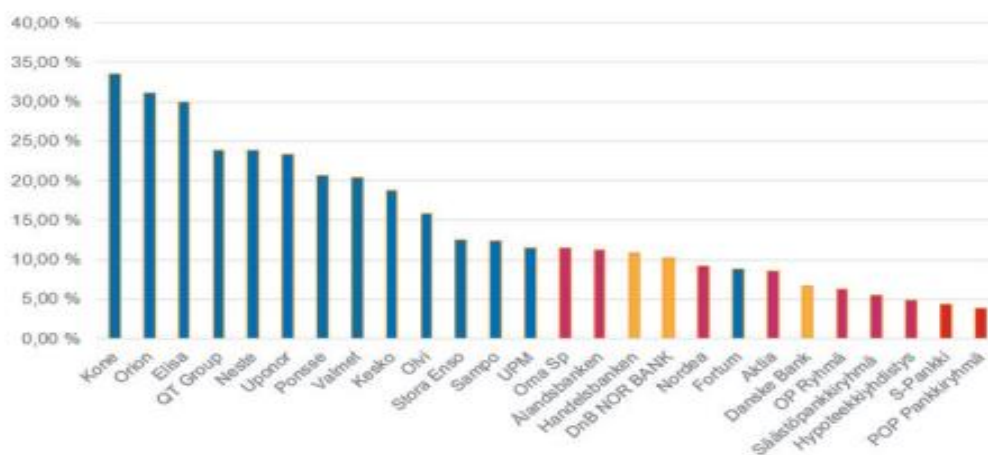
toimiessaan Suomen Pankki myös turvaa suomalaisen rahoitusjärjestelmän maksuvalmiuden, hoitaa rahapolittiset operaatiot pankkien kanssa ja tarjoaa monipuolisia keskuspankkipalveluja Suomen rahoitusmarkkinaosapuolille.

Suomen Pankin vastuulla on rahoitusjärjestelmän yleisvalvonta, mutta merkittävämmässä valvontaviranomaisen roolissa on sen yhteydessä toimiva, mutta päätöksenteoltaan itsenäinen Finanssivalvonta (Fiva). Finanssivalvonnan vastuulla on Suomessa toimivien pankkien, vakuutusyhtiöiden, eläkeyhtiöiden, rahastoyhtiöiden, pörssin sekä muiden alalla toimivien sijoituspalveluyritysten valvonta (Suomen Pankki, 2023c). Nykymuotoisena Finanssivalvonnan toiminta alkoi 1.1.2009, kun Rahoitustarkastus ja Vakuutusvalvontavirasto yhdistyivät (Finanssivalvonta, 2023a).

Finanssivalvonnan tarkoitus sen itsensä mukaan on toimia valvomiensa palveluiden käyttäjien hyväksi, valvomalla finanssimarkkinoiden toiminnan lainmukaisuutta, edistämällä hyvien menettelytapojen noudattamista ja ylläpitämällä yleistä luottamusta finanssimarkkinoihin (Finanssivalvonta, 2023b). Toiminnan lakiin kirjattuna tavoitteena on finanssimarkkinoiden vakauden edellyttämä luotto-, vakuutus- ja eläkelaitosten sekä muiden valvottaviksi säädettyjen toimijoiden vakaa toiminta.

Suomen Pankin yhteydessä toimivan Finanssivalvonnan toiminta jakautuu neljään osastoon: pääomamarkkinoiden valvontaan, pankkivalvontaan, vakuutusvalvontaan sekä digitalisaatioon ja analyysiin (Finanssivalvonta, 2023c). Finanssivalvonnan toimintaa valvoo eduskunnassa yhdeksästä kansanedustajasta koostuva pankkivaltuusto, jolle Finanssivalvonnan johtokunta antaa vuosittain kertomuksen Finanssivalvonnan tavoitteiden toteutumisesta. Finanssivalvonnan toimintakustannukset katetaan siten, että 5 % rahoituksesta saadaan Suomen Pankilta ja loput 95 % valvonnanalaisilta toimijoilta (Finanssivalvonta, 2023d). Tämä 95 % koostuu erilaisista toimenpidemaksuista sekä erityisistä veroluonteisista valvontamaksuista.

Suomalaisen pankkialan erityispiirteinä voidaan Finanssialan julkaiseman Pankkivuosi 2022 -kertomuksen (2023) pitää vahvaa linkittymistä muihin Pohjoismaihin omistusten ja sijoitusten kautta sekä alan vahvaa keskittymistä ja kannattavuuden vahvaa tasoa. Mainitsemisen arvoista on se, että verrattuna muihin suomalaisiin toimialoihin, pankkialan kannattavuus ei ole toimialan luonteen takia erityisen hyvää (ks. Kuva 6). Suomalaiset pankit eroavat eurooppalaisista verrokeista myös siten, että luotonannosta suhteellisesti suuri osuus on asuntolainoja, ja pankit käyttävät toiminnassaan merkittävästi markkinaehtoista rahoitusta.



**Kuva 6.** Suomalaisten osakeyhtiöiden ja luottolaitosten oman pääoman tuotto (viiden vuoden keskiarvo 2018–2022) (Finanssiala, 2023, yritysten tilinpäätökset, fi.investing.com).

Vuoden 2022 lopussa Suomessa toimi yhteensä 196 erilaista luottolaitosta (Finanssiala, 2023). Tämä luku on huomattavasti alhaisempi 12, jos suomalaisen pankkialan erilaiset konserni- ja ryhmärakenteet otettaisiin huomioon, eikä mukaan laskettaisi ulkomaisten pankkien suomalaisia sivuliikkeitä. Täten voidaan todeta, että itsenäisten pankkien määrä Suomessa on hyvin vähäinen, kun suurin osa alan toimijoista on osa jotain konsernia tai yhteenliittymää.

Suomalaista pankkitoimialaa leimaa se, että vaikka toimialalla on maan kokoon nähden paljon eri toimijoita, koon puolesta se on kuitenkin suhteellisen keskittynyttä (ks. Kuva 7). Tästä kertoo se, että Suomen kahdella suurimmalla toimijalla, OP Ryhmällä ja

Nordealla, oli vuoden 2023 puolivälissä hallussaan 67 % suomalaisten tekemistä talletuksista, kun ei oteta huomioon rahalaitosten tekemiä talletuksia (Suomen Pankki, 2023a). Näiden kahden toimijan merkittävyys alalla näkyy myös siinä, että niillä oli yhteensä 58 % Suomeen myönnettyistä lainoista, 69 % kotitalouksille myönnettyistä asuntolainoista ja 67 % Suomeen myönnettyistä yrityslainoista. Markkinaosuuksilla mitattuna Suomen suurin toimija on OP Ryhmä, ja viime vuosina vaihtelut luottolaitosten markkinaosuuksissa ovat olleet hyvin vähäisiä (Finanssiala, 2023).

	Lainat Suomeen (pl. rahoituslaitokset)		Asuntolainat kotitalouksille		Yrityslainat Suomeen		Talletukset Suomesta	
	Kanta milj. euroa	Markkinaosuus %	Milj. €	%	Milj. €	%	Milj. €	%
Rahalaitokset yhteensä	275 301	100	107 686	100	62 472	100	196 824	100
OP Ryhmä	94 679	34	41 678	39	23 321	37	73 841	38
Nordea	66 934	24	31 897	30	18 985	30	56 788	29
Danske Bank	26 235	10	9 978	9	7 483	12	20 635	10
Kuntarahoitus	30 131	11	296	0	3 582	6	0	0
Handelsbanken	13 316	5	2 784	3	2 239	4	5 276	3
Säästöpankkiryhmä	9 175	3	5 302	5	1 418	2	6 289	3
Aktia Bank	7 804	3	4 150	4	978	2	4 901	2
S-Pankki	6 855	2	4 068	4	17	0	8 273	4
POP Pankki -ryhmä	4 492	2	2 377	2	639	1	4 312	2
Ålandsbanken	2 668	1	1 426	1	524	1	2 603	1
Hypo-konserni	2 775	1	801	1	15	0	1 363	1
Oma Säästöpankki	5 931	2	2 892	3	1 300	2	3 804	2
Muut	4 305	2	38	0	1 972	3	8 739	4

**Kuva 7.** Suomessa toimivien luottolaitosten markkinaosuudet 30.6.2023 (Suomen Pankki, 2023a).

Pohjoismaisella pankkialalla on myös lähihistoriassa tapahtunut keskittymisen lieventymistä tai ainakin markkinaosuuksien uudelleenjakoa, kun ruotsalainen Svenska Handelsbanken ilmoitti vuonna 2021 vetäytyvänsä Suomen ja Tanskan markkinoilta, vedoten markkinoiden pienen kokoon ja ilman merkittäviä investointeja tapahtuvien laajentumismahdollisuuksien vähäisyyteen (Handelsbanken, 2023). Suomessa irtautuminen toteutettiin siten, että S-Pankki hankki Handelsbankenin henkilöasiakas- sekä varainhoito- ja sijoituspalveluliiketoiminnot, Oma Säästöpankki pk-yritysluottolaitosten ja pk-yritysten henkilökohtaiset pankkipalvelut ja Henki-Fennia henkivakuutusliiketoiminnot sekä sijoitus-, eläke- ja lainaturvavakuutukset (Handelsbanken, 2023). Handelsbankenin myymättä jääneet liiketoiminnot ajettiin alas.

### 3.2.2 Ruotsi

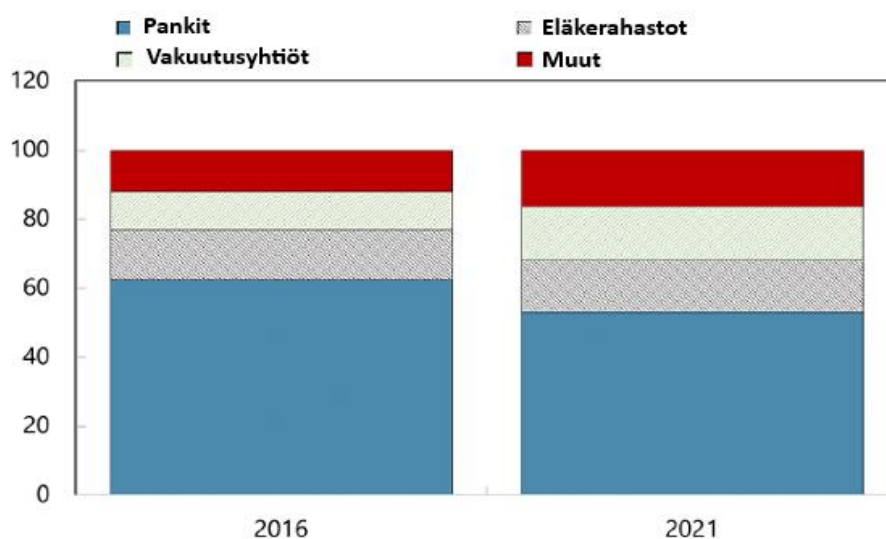
Ruotsalaisen pankkijärjestelmän ytimessä toimiva keskuspankki, nimeltään Ruotsin valtionpankki (Sveriges Riksbank), on perustettu vuonna 1668, ja on täten maailman vanhin keskuspankki (Sveriges Riksbank, 2023a). Euroopan talous- ja rahaliittoon kuuluvana, mutta euroalueen ulkopuolisena maana Ruotsi ja siten sen keskuspankki harjoittaa itsenäistä rahapolitiikkaa, ja maan kansallinen valuutta on Ruotsin kruunu (svensk krona, SEK).

Vaikka Ruotsin keskuspankki toimiikin eurojärjestelmän ulkopuolella, sen rahapoliittiset päämäärät ovat pitkälti yhteneväiset; se pyrkii matalaan ja pitkällä aikavälillä vakaaseen inflaatiotasoon (Sveriges Riksbank, 2023b). Tämän lisäksi se valvoo ja pyrkii mahdollistamaan ruotsalaisen talousjärjestelmän vakautta ja tehokkuutta. Keskuspankilla on myös yksinoikeus seteleiden ja kolikoiden liikkeellelaskuun Ruotsissa.

Ruotsin keskuspankki valvoo ja analysoi ruotsalaista talousjärjestelmää ja sen sisällä operoivia yrityksiä ja muita toimijoita (Sveriges Riksbank, 2023c). Tätä valvonta- ja analysointitoimintaa keskuspankki tekee erityisesti erilaisten riskien ja heikkouksien näkökulmista, ja toiminnan tavoitteena on mahdollisimman vakaa ja ennustettavissa oleva talousjärjestelmän toiminta. Keskuspankki pyrkii arvioimaan pankkien sietokykyä taloudellisten shokkien, vaikeuksien ja muiden negatiivisten ja odottamattomien tapahtumien varalta. Tässä suhteessa keskuspankki arvioi ja seuraa ruotsalaisia pankkeja etenkin likviditeetti- ja luottoriskien näkökulmista.

Ruotsin pankkijärjestelmä ja -toimiala on kokoluokaltaan suuri, ja Suomea muistuttavalla tavalla se on myös hyvin keskittynyttä (Sveriges Riksbank, 2023c). Toimialalla on toisaalta paljon erikokoisia toimijoita, mutta maan suurimmat pankit ovat kokonsa vuoksi tärkeitä koko järjestelmän kannalta. Suurimmat maassa toimivat pankit ovat nimeltään Nordea, Danske Bank, Handelsbanken, Skandinaviska Enskilda Banken (SEB) ja Swedbank. Näille pankeille ominaista ja yhteistä on se, että kaikki niistä harjoittavat liiketoimintaa myös kotimaansa rajojen ulkopuolella.

Pankkijärjestelmän suuresta koosta kertoo se, että vuoden 2021 lopulla sen tasearvo oli 300 % Ruotsin bruttokansantuotteesta (International Monetary Fund, 2023). Alan keskittyminen näkyy siinä, että viiden suurimman toimijan, eli Handelsbankenin, SEB:in, Swedbankin sekä Nordean ja Danske Bankin Ruotsin sivuliikkeiden hallussa olivat 75 % kaikista talletuksista ja lainaustoiminnasta. Tässä suhteessa pankkitoimialan asema on kuitenkin heikentymässä, johtuen siitä, että ilman pankkitoimilupaa toimivien rahalaitosten osuus markkinoista kasvaa (ks. Kuva 8).



**Kuva 8.** Ruotsalaisen finanssisektorin varojen jakautuminen prosentuaalisesti vuosina 2016 ja 2021 (International Monetary Fund, 2023).

Kotimaisen lainaamisen merkitys pankkien liiketoiminnassa on merkittävä, koska se muodosti 64 % ruotsalaisten pankkien taseiden varoista (International Monetary Fund, 2023). Ruotsin suurimmat pankit ovatkin Pohjoismaille ominaisella tavalla myös hyvin altistuneita asunto- ja kiinteistömarkkinoille, koska asuntoja ja kiinteistöjä varten myönnettyt lainat muodostavat noin puolet pankkien lainaportfolioista. Suurille pankeille ominaisin tapa rahoittaa nämä lainat on laskea markkinoille katettuja velkakirjoja (covered bond), ja näiden velkakirjojen merkitys hyvän likviditeetin ja matalan riskin vuoksi on Ruotsin rahoitusmarkkinoilla merkittävä.

Valvonnan ja analysoinnin lisäksi Ruotsin keskuspankin tehtäviin lukeutuu myös likviditeetin tarjoaminen pankkijärjestelmään ja talouteen yleisemmin, tilanteen edellyttämällä tavalla (Sveriges Riksbank, 2023c). Keskuspankki osallistuu toimivaltansa puitteissa myös keskusteluun kansallisesta ja kansainvälisestä pankki- ja talouslainsäädännöstä, tekemällä esimerkiksi julkisia kannanottoja ja tarjoamalla konsultaatiota kotimaisille lainsäätäjille.

Ruotsin talousjärjestelmän kannalta toinen merkittävä julkinen taho on Finansinspektionen (FI), jonka tehtävänä on finanssimarkkinoiden valvonta (Finansinspektionen, 2023a). Ruotsin finanssiministeriön alaisuudessa toimiva Finansinspektionen pyrkii toiminnallaan ylläpitämään ja sääntelemään vakaita ja luotettavia finanssimarkkinoita Ruotsissa. Suomalaisen Finanssivalvonnan tavoin myös Finansinspektionenin asema osana markkinoita on sellainen, että sen toiminnan kustannukset kerätään sen valvomilta yrityksiltä, valvonta-, toimenpide- ja lupamaksujen muodossa (Finansinspektionen, 2023b).

Finansinspektionenin vastuulla on Ruotsin finanssimarkkinoilla toimivien eri yritysten lainmukaisen toiminnan seuraaminen ja valvonta, ja se vastaa myös alalla toimivien yritysten toimiluvista. Finansinspektionenin tehtävänä on toimia finanssimarkkinoilla myös sen eteen, että markkinat ovat luotettavat ja turvalliset myös kuluttajien näkökulmasta (Finansinspektionen, 2023a).

### **3.2.3 Tanska**

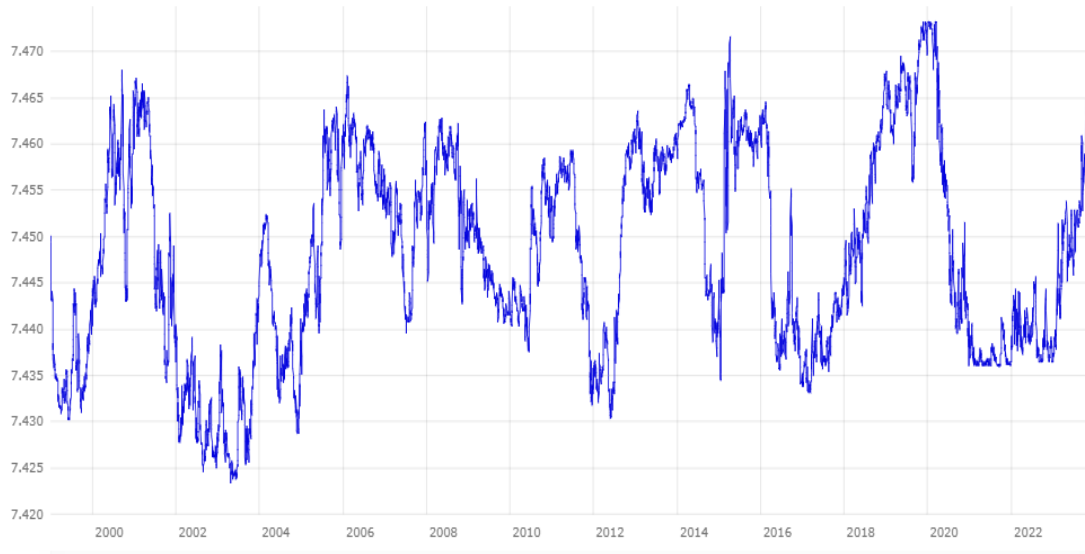
Tämän tutkimuksen tarkastelussa olevista maista pienin Tanska on ollut osa eurooppalaista yhteisöä pisimpään, koska se liittyi Euroopan unioniin sen ensimmäisen laajentumisen myötä vuonna 1973 (Ulkoministeriö, 2023). Tanska on täten myös osa Euroopan talous- ja rahaliittoa, mutta se on Maastrichtin sopimuksessa neuvotellut itselleen erivapauden EU-lainsäädännön soveltamiseen siltä osin, että se on jättäytynyt

yhteisvaluutan ulkopuolelle (EUR-Lex, 2006). Näin ollen Tanskan kansallisena rahayksikkönä on edelleen Tanskan kruunu (dansk krone, DKK).

Tanska poikkeaa muista tutkimuksen kohteista myös rahapolitiikaltaan. Siinä missä euro, Ruotsin kruunu ja Norjan kruunu kelluvat vapaasti, Tanskan kruunu on esimerkki valuutasta, jonka valuuttakurssi on nimellinen ja kiinteä (Kurri, 2015). Tanskan kruunun kurssi on sidottu euron kurssiin, ja täten maan keskuspankin ei ole mahdollista harjoittaa itsenäistä rahapolitiikkaa. Tästä seuraa se, että eurojärjestelmän päättävien elinten päätökset ja niiden vaikutukset heijastuvat suoraan myös Tanskan kruunuun.

Tanskan pankkialan ytimessä sijaitsee Tanskan keskuspankki (Danmarks Nationalbank). Keskuspankilla on toiminnassaan kolme pääasiallista tavoitetta, joista keskeinen on hintavakaus ja matala inflaatio kiinteää valuuttakurssia hyväksikäyttäen (Danmarks Nationalbank, 2023a). Kuten keskuspankeilla yleensä, myös Tanskan keskuspankilla on vastuullaan maan maksujärjestelmän ylläpito sekä sen turvallisuuden ja tehokkuuden varmistaminen. Näiden lisäksi keskuspankki työskentelee myös tanskalaisen finanssisektorin vakauden ja luotettavuuden eteen.

1980-luvun alusta lähtien Tanskan keskuspankilla on ollut käytössään kiinteän valuuttakurssin rahapolitiikka, jonka myötä tänä päivänä kruunun vaihtokurssi suhteessa euroon on kiinteä (ks. Kuva 9) (Danmarks Nationalbank, 2023b). Tämän politiikan päämääränä on kuluttajahintojen vakaus ja inflaatiotason matala taso pitkällä aikavälillä, mikä osaltaan mahdollistaa Tanskan mahdollisimman vahvaa taloutta ja sen kehitystä. Keskuspankki toteuttaa kiinteää valuuttakurssipolitiikkaa, eli kruunun sitomista euron arvoon, esimerkiksi vaihtelemalla tanskalaisia korkotasoja ja ostamalla kruunuja ja euroja markkinoilta.



**Kuva 9.** Tanskan kruunun kurssi suhteessa euroon ajalla 4.1.1999 - 28.11.2023 (Euroopan keskuspankki, 2023).

Tanskan keskuspankin tehtäviin lukeutuu huolehtia Tanskan finanssijärjestelmän vakaudesta hyvinä aikoina, ja myös siitä, että järjestelmä säilyy elinvoimaisena ja toimintakelpoisena myös taloudellisia vaikeuksia kohdatessaan (Danmarks Nationalbank, 2023c). Keskuspankki hoitaa tätä tehtäväänsä seuraamalla ja arvioimalla talouden vakautta uhkaavia riskejä, jotta sillä olisi tarpeen vaatiessa mahdollisuus puuttua tilanteisiin ajoissa, ja estää se, että käsillä olevista ongelmista tulisi koko järjestelmää koskevia.

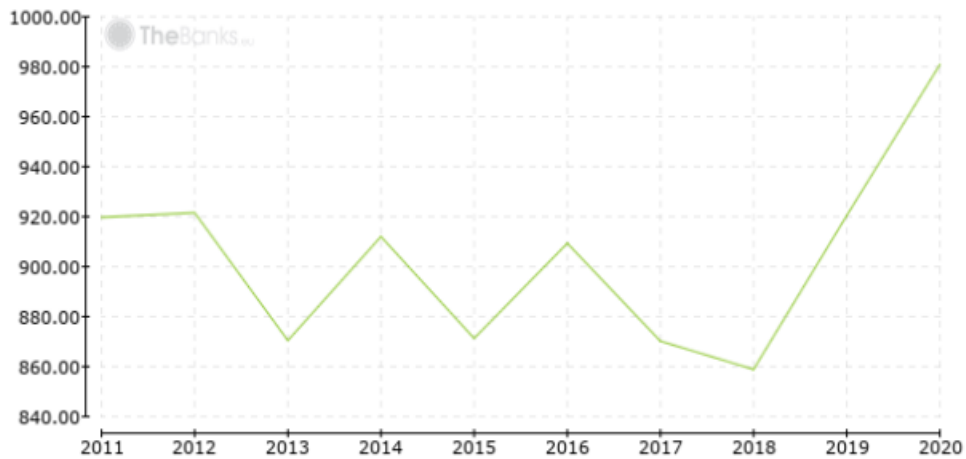
Tanskan keskuspankki tarkastelee finanssijärjestelmää yleisellä tasolla, arvioiden esimerkiksi sitä, että vaikuttavatko finanssimarkkinoiden, lainaamisen, tulotasojen muutoksen tai yritysten pääoma- tai likviditeettihallinnan trendit talousjärjestelmään heikkouksia aiheuttavalla tavalla (Danmarks Nationalbank, 2023c). Vaikka systemisesti merkittävät pankit ovatkin keskuspankin työn kannalta keskeinen mielenkiinnonkohde, yksittäisten pankkien ja muiden rahalaitosten valvonnasta vastaa Tanskassa Finanstilsynet (The Danish Financial Supervisory Authority, FSA).

Finanstilsynetin vastuulla oleva rahalaitosten toiminnan valvonta käsittää pankit, asuntoluottolaitokset ja esimerkiksi eläkevakuutus- ja vakuutusyhtiöt (Finanstilsynet,

2015). Toiminnan ytimessä on maksukyvyyn valvonta, eli huolehtiminen siitä, että markkinaosapuolilla on riittävästi omaa rahaa, ottaen huomioon niiden toiminnan riskisyys. Finanstilsynet valvoo myös tanskalaista osakemarkkinaa ja pörssiyhtiöitä, esimerkiksi riittävän tiedonannon kannalta ja pyrkien estämään markkinoiden väärinkäytön sisäpiiritiedon ja hintamanipulaation osalta. Finanstilsynetillä on myös roolit finanssialaa koskevan lainsäädännön valmistelussa ja alaa koskevan datan keräämisessä ja julkaisemisessa.

Kun tanskalaista pankkialaa tutkitaan pankkien koon ja varojen kannalta, voidaan todeta, että pankkiala on hyvin keskittynyttä myös Tanskassa (TheBanks.eu, 2023a). Maan ylivoimaisesti suurin toimija on Danske Bank A/S (markkinaosuus 29,95 %), joka toimii merkittävänä tekijänä muissakin Pohjoismaissa. Kolme seuraavaa suurinta pankkia ovat Nykredit Realkredit A/S, Totalkredit A/S ja Realkredit Danmark A/S, jotka ovat luonteeltaan Tanskalle tyypillisiä asuntolainapankkeja, siinä missä Danske Bank A/S on laajaa palveluvalikoimaa tarjoava yleispankki. Yhdessä nämä neljä pankkia muodostivat vuonna 2022 69,11 % Tanskan pankkialasta (The Banks.eu, 2023a).

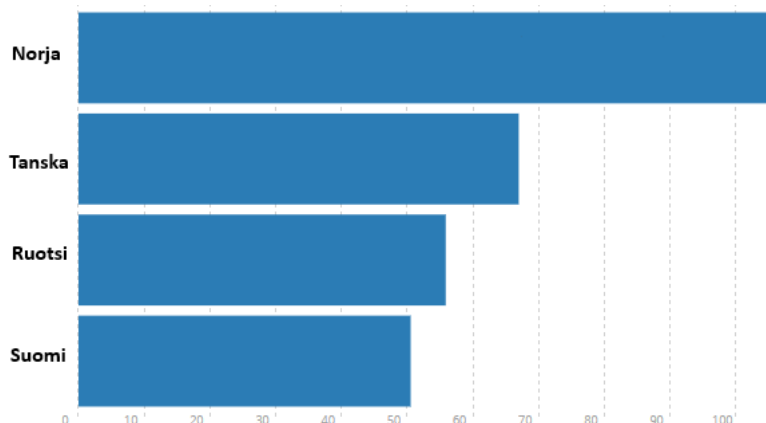
Erilaisia luottolaitoksia oli yhteensä 95 Tanskassa vuonna 2022 (The Banks.eu, 2023b). Tämä lukumäärä on vuosien saatossa laskenut huomattavasti, koska yrityshankinnat ja yhdistymiset ovat yleisiä ilmiöitä Tanskan pankkialalla. Suurin osa markkinoiden toimijoista on kotimaisia, mutta myös ulkomaisten rahalaitosten sivuliikkeiden läsnäolo on merkittävää, niitä on 26 kappaletta yhteensä yhdeksästä eri maasta. Kootusti tanskalaisen pankkialan koko oli yhteensä vuonna 2022 953,4 miljardia euroa. Edeltävä kasvukehitys oli ollut vahvaa, mutta 2020-luvun kriisien vaikutukset näkyvät selvästi tanskalaisen pankkialan nykyhetkessä (Ks. Kuva 10) (The Banks.eu, 2023b).



**Kuva 10.** Tanskan pankkialan kootut varat miljardeissa euroissa vuosina 2011–2020 (The Banks.eu, 2023).

### 3.2.4 Norja

Norjan erottaa muista Pohjoismaista keskeisellä tavalla se, että Norja on päättänyt jättäytyä kokonaan Euroopan unionin jäsenyyden ulkopuolelle. Valtavien luonnonvarojensa ja onnistuneen taloudenhoitonsa vuoksi Norja on bruttokansantuote per asukas -mittarilla tarkasteltuna myös selkeästi vaurain tämän tutkimuksen kohdemaista (ks. Kuva 11) (World Bank, 2023). Vaikka Norja on jättäytynyt unionin ulkopuolelle, se on kuitenkin taloudellisesti yhteydessä muihin Pohjoismaihin siten, että se kuuluu unionin sisämarkkinoille Euroopan talousalueen (ETA) jäsenyytensä johdosta (Euroopan parlamentti, 2023).



**Kuva 11.** Bruttokansantuote per asukas Pohjoismaissa vuonna 2022 (tuhansissa, Yhdysvaltain dollareissa) (The World Bank, 2023).

Norjan keskuspankki (Norges Bank) on keskuspankeille tyypillisesti norjalaisen pankkialan ytimessä, ja sillä on merkittävä rooli Norjan itsenäisen rahapolitiikan toimeenpanossa ja suunnittelutyössä (Norges Bank, 2023a). Maan valuuttana on toiminut vuodesta 1875 lähtien Norjan kruunu (norsk krone, NOK), jonka arvo määräytyy vapaasti kelluen markkinoilla. Keskuspankilla on lakiin kirjoitettu vastuu huolehtia rahatalouden vakaudesta.

Norjan rahapolitiikan tavoitteena olevaa rahatalouden vakautta tavoitellaan siten, että inflaatiotaso maassa pidetään pitkällä aikavälillä vakaana ja matalana (Norges Bank, 2023a). Harjoittamalla likviditeetin hallintaa, esimerkiksi vaikuttamalla keskuspankin hallussa oleviin pankkitalletuksiin eli pankkireserveihin, keskuspankki pyrkii siihen, että maassa tehtävillä rahapoliittisilla päätöksillä olisi tehokas ja laaja-alainen vaikutus lyhyisiin korkoihin.

Keskuspankki työskentelee sen eteen, että Norjan talousjärjestelmä toimii vakaasti ja luotettavasti (Norges Bank, 2023b). Tähän työhön kuuluu muun muassa järjestelmän valvonta ja uhkakuvien arviointi, taloudellisen infrastruktuurin ylläpito ja kehitys sekä käteisen rahan riittävydestä huolehtiminen. Järjestelmän turvallisuudesta ja

tehokkuudesta huolehtiessaan Norjan keskuspankki edistää myös maan finanssimarkkinoiden vahvuutta ja kehitystä.

Norjan keskuspankki eroaa muista tämän tutkimuksen kohdemaiden keskuspankeista siten, että sillä on myös rahallisesti erittäin merkittävää varainhoitotoimintaa. Norges Bank Investment Management hallinnoi Government Pension Fund Global -nimistä maan luonnonvarojen myynnistä ansaittujen ylimääräisten voittojen hallinnointiin perustettua rahastoa (Norges Bank Investment Management, 2023). Rahaston hallinnoimat varat olivat kesäkuussa 2023 arvoltaan 1 428 miljardia Yhdysvaltain dollaria, ja siten se oli myös koko maailman suurin valtio-omisteinen rahasto. Tämän lisäksi keskuspankki hoitaa ja hallinnoi myös Norjan valtionvelkaa (Norges Bank, 2023a).

Norjalaisen finanssi- ja pankkisektorin valvonnasta vastaa Finanstilsynet (Financial Supervisory Authority of Norway). Finanstilsynet on itsenäinen valtiollinen toimija, jonka työn ensisijainen päämäärä on taloudellisen vakauden ja toimivien markkinoiden edistäminen (Finanstilsynet, 2022). Tähän päämäärään pyritään valvomalla alalla toimivia yrityksiä sekä niiden toiminnan lainmukaisuuden että niiden toimintaedellytysten osalta. Toiminnalla halutaan pitää huolta siitä, että Norjan finanssimarkkinoilla toimivat pankit ja muut rahalaitokset ovat taloudellisesti terveitä, riskitietoisia ja hyvin johdettuja sekä valvottuja yrityksiä.

Finanstilsynet valvoo Norjan finanssimarkkinoita siltä kantilta, että sillä toimivat yritykset noudattavat lainsäädäntöä ja muita alaa koskevia ohjeita (Finanstilsynet, 2022). Valvontaa toteutetaan raportoinnin, data-analyysin ja paikan päällä tehtävien tarkastusten keinoin. Finanstilsynet analysoi myös omalla tahollaan trendejä ja makrotaloudellista kehitystä, ja täten arvioi markkinan mahdollisesti tulevaisuudessa kohtaamia riskejä. Valvonnan lisäksi Finanstilsynet osallistuu myös lainsäädäntötoimintaan, kehittämällä ja harmonisoimalla finanssilainsäädäntöä, luomalla lakialoitteita ja tekemällä yhteistyötä muiden maiden kansallisten valvontaelinten kanssa.

Norjassa on kirjoittamisen hetkellä toiminnassa yhteensä 140 rahoituslaitosta (TheBanks.eu, 2023c). Maan pankkialan ytimessä ovat suuret ja monikansalliset pankit, joiden lisäksi Norjassa toimii myös runsaasti alueellisia toimijoita sekä pieniä säästöpankkeja (European Banking Federation, 2023). Pohjoismaille tyypillisesti myös muilla kuin norjalaisilla pankeilla on Norjassa vahva läsnäolo, etenkin sivuliikkeiden muodossa.

Euroopan järjestelmäriskikomitean (2023) mukaan Norjassa on tällä hetkellä neljä systeemistä tärkeää rahalaitosta: DNB Bank ASA, Kommunalbanken AS, Nordea Eiendoms kreditt AS ja Sparebank 1 SR-Bank ASA. Pankkiala Norjassa on siinä mielessä äärimmäisen keskittynyttä, että koon perusteella maan suurimmalla pankilla, DNB Bankilla on hallussaan 49,51 % maan pankkisektorin varoista (TheBanks.eu, 2023d). Kokoerosta merkittävän tekee se, että samalla mittarilla maan toiseksi suurimmalla pankilla, Sparebank 1 SR-Bankilla, on hallussaan vain 4,95 % varoista.

## 4 Pohjoismaisten pankkien kannattavuus

### 4.1 Menetelmä

Aineiston ja sen sisältämien muuttujien tutkimiseen käytetään lineaarista regressioanalyysia. Regressioanalyysin avulla voidaan tutkia ja havainnollistaa muuttujien välisiä tilastollisia yhteyksiä (Montgomery ja muut, 2012, s. 21). Analyysin avulla muodostetaan regressiosuora, joka on muodoltaan  $y = a + bx$ . Yhtälössä  $y$  edustaa vastemuuttujaa eli selitettävää muuttujaa,  $x$  edustaa selittävää muuttujaa,  $a$  eli vakiotermin edustaa  $y$ :n arvoa  $x$ :n ollessa 0 ja  $b$  edustaa  $x$ :n regressiokerrointa ja regressiosuoran kulmakerrointa. Koska aineiston havainnot eivät sijaitse eksaktisti regressiosuoralla, yhtälöön tulee sisällyttää myös virhetermiä edustava  $\varepsilon$ .

Pienimpien neliösummien periaatteen avulla lasketaan suoran regressiokertoimien arvot (Montgomery ja muut, 2012, s. 41). Regressiokerroin  $b$ :n avulla voidaan nähdä, kuinka paljon ja millä tavalla yhden yksikön muutos selittävässä muuttujassa  $x$  vaikuttaa vastemuuttujan arvoon. Tässä tutkielmassa keskimääräisen kokonaispääoman tuottoa ja keskimääräisen oman pääoman tuottoa tarkastellaan usean eri selittävän muuttujan avulla, joten regressiokertoimien perusteella päästään tarkastelemaan sitä, miten yksittäiset muuttujat osana mallia selittävät pankkien kannattavuutta.

Esimerkki tutkielmassa käytettävästä usean muuttujan regressioanalyysin yhtälöstä:

$$y = a + bx_1 + cx_2 + dx_3 + ex_4 + fx_5 + gx_6 + hx_7\varepsilon, \quad (7)$$

jossa  $y$  = keskimääräinen kokonaispääoman tuotto (vastemuuttuja),  $a$  = vakiotermin,  $x_1$  = nettokorkomarginaali,  $x_2$  = taseen koon logaritmi,  $x_3$  = oma pääoma suhteessa taseeseen,  $x_4$  = lainat suhteessa taseeseen,  $x_5$  = talletukset suhteessa taseeseen,  $x_6$  = luottotappiovaraukset suhteessa bruttolainoihin,  $x_7$  = ei-korkotuotot suhteessa kaikkiin tuottoihin ja  $\varepsilon$  = virhetermi. Neljän jäsenen maaryhmää tutkiessa on toimittu siten, että

Suomi toimii regression referenssikategoriana, ja maista Ruotsi, Norja ja Tanska on luotu erilliset dummy-muuttujat.

Lineaarinen regressioanalyysi on tutkimusmenetelmänä poikkitieteellisesti hyvin arvostettu ja suosittu, niin ikään myös taloustieteen ja pankkitutkimuksen saralla. Se soveltuu työkaluksi myös tähän tutkimukseen hyvin, koska regressiokertoimia tarkastelemalla päästään havainnoimaan sitä, mitkä tekijät ovat pohjoismaisten pankkien kannattavuuden kannalta merkittäviä. Esimerkkiyhtälössä mainittujen muuttujien lisäksi voidaan tarkastella myös muiden erilaisten muuttujien merkittävyyttä. Stata -ohjelmistoa hyväksikäyttäen saadaan tietoa myös käytetyn regressiomallin selitysasteesta sekä selittävien muuttujien tilastollisesta merkittävydestä, joista on hyötyä tarkoituksenmukaisten johtopäätösten tekemisessä.

## 4.2 Aineisto

Tutkimuksessa käytettävä aineisto on kerätty Fitch Connect -pankkitietokannasta tammikuussa 2024. Maantieteellisenä rajauksena käytettiin Pohjoismaita, eli Suomea, Ruotsia, Norjaa ja Tanskaa. Aineisto koostettiin näiden maiden pankeista ja rahoituslaitoksista siten, että Fitch Connectissa Sector -kategoriasta valittiin vaihtoehdot "Retail & Consumer Banks", "Universal Commercial Banks", "Wholesale Commercial Banks", "Other Banks" ja "Bank Holding Companies". Rajaamalla näin saatiin kokoon 722 pankkia sisältävä aineisto, joista muodostui yhteensä 2254 havaintoa.

Ajallisesti aineisto valittiin kattamaan yhteensä 10 vuotta, vuodesta 2013 vuoteen 2022. Näin siksi, että ajankohtaiset tiedot loppuneesta vuodesta 2023 eivät vielä olleet kattavasti saatavilla. Tutkimus kohdistuu siis verrattain tuoreeseen lähihistoriaan ja nykyaikaan. Vaikka vuosien 2007–2008 subprime- ja finanssikriisien vuodet eivät ole tarkastelun alaisena, pankit toimivat aineistossa niiden jälkeisessä maailmassa. Lisäksi tarkasteluvälille osuu useita merkittäviä maailmanpoliittisia tapahtumia, kuten 2010-luvun eurokriisi, Iso-Britannian eroaminen Euroopan unionista, maailmanlaajuinen koronapandemia ja Venäjän täysimittainen hyökkäyssota Ukrainaan.

#### 4.2.1 Selitettävät muuttujat

Tutkimuksen kannalta keskeisimmät muuttujat ovat kannattavuudesta kertovat keskimääräinen kokonaispääoman tuotto (ROAA) ja keskimääräinen oman pääoman tuotto (ROAE), joita käytetään regressioanalyysin vastemuuttujina. Jotta tutkimustuloksista saataisiin mahdollisimman luotettavia, näistä jatkuvista muuttujista poistettiin outlierit eli selvästi poikkeavat havainnot winsorizing-menetelmällä. Muuttujien ensimmäistä prosenttipistettä pienemmät arvot korvattiin kokonaispääoman ja oman pääoman tuottojen osalta arvoilla -5,747 % ja -25,22 %. Sama tehtiin myös yhdeksänkymmenennen yhdeksännen prosenttipisteen kohdalla, jota suuremmat havainnot korvattiin arvoilla 5,21 % ja 36,81 %.

#### 4.2.2 Selittävät muuttujat

Regressioanalyysin selittäviksi muuttujiksi on valikoitu Fitch Connectista kerätystä aineistosta sellaisia muuttujia ja tunnuslukuja, joiden tilastollista relevanttiutta pankkien kannattavuuteen on haluttu tutkia. Valinnat pohjautuvat osittain myös edeltävään tutkimukseen, jotta päästään tarkastelemaan, ovatko aikaisemmin tehdyt havainnot yhteneväisiä myös tässä, pelkästään Pohjoismaihin keskittyvässä tilanteessa. Tästä esimerkkinä on pankin kokoa edustava muuttuja, joka on logaritmi pankin taseen arvosta.

Pankin koon lisäksi regressiomalliin sisällytetään selittäväksi muuttujaksi myös pankin ydintoiminnan tuloksetekokyvystä kertova nettokorkomarginaali ja oman pääoman ja taseen välistä suhdetta kuvaava muuttuja. Mallissa tarkastellaan myös pankin liiketoiminnan luonteen vaikutusta kannattavuuteen kahdella tavalla: myönnettyjen lainojen ja taseen välisen suhteen tunnusluvulla ja muuttujalla, joka kertoo pankin keräämien talletusten ja taseen välisen suhdeluvun.

Lisäksi keskimääräistä kokonaispääoman- sekä oman pääoman tuottoa selittäviin malleihin sisällytettiin sellaisia muita pankin toiminnan kannalta relevantteja selittäviä

muuttujia, jotka olivat tilastollisesti merkittäviä tai muutoin erityisen kiinnostavia. Näiksi selittäviksi muuttujiksi valikoituvat luottotappiovaraukset suhteessa bruttolainoihin ja ei-korkotuotot suhteessa kaikkiin tuottoihin.

### 4.3 Vertailu ja tulokset

#### 4.3.1 Tilastollinen keskiarvovertailu

Aineiston 2254 havainnosta Suomesta on 652, Ruotsista 569, Norjasta 668 ja Tanskasta 365 (ks. Taulukot 1 ja 2). Tarkastellessa aineiston pankkeja koon, eli taseen perusteella voidaan todeta, että keskimääräisesti suurimmat pankit ovat Tanskassa (29 miljardia). Tätä havaintoa selittää keskeisesti se, että Tanskan pankkimarkkinat ovat aineiston perusteella keskittyneimmät osanottajilla mitattuna. Ääriarvoja tarkastellessa huomataan, että aineiston havainnoista pienen pankki löytyy Ruotsista (54,2 tuhatta) ja suurin Suomesta (669 miljardia).

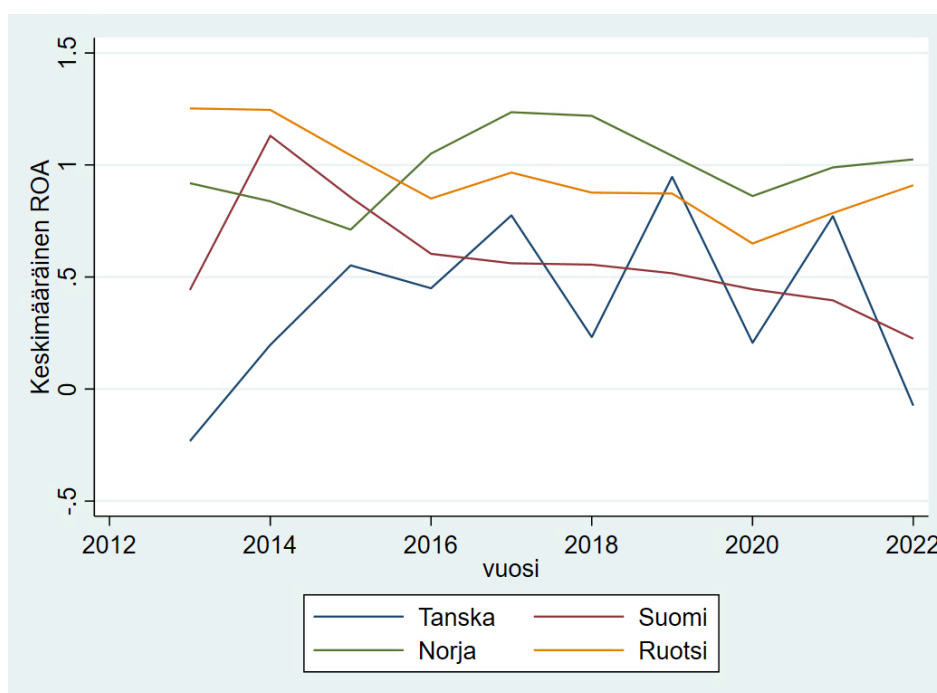
**Taulukko 1.** Yleisiä havaintoja aineistosta.

	Keskiarvo	Keskihajonta	Pienin arvo	Suurin arvo	Määrä
Taseen koko (€)	1.20e+10	5.98e+10	54257.02	6.69e+11	2254
ROAE (%)	.7517526	1.924868	-33.55	20.22	2148
ROAE (%)	6.876071	15.46546	-211.17	360.07	2148
Nettokorkomarginaali (%)	2.566476	4.6616	-2.62264	100.72	2148
Kulu-tuottosuhte (%)	-295.8938	18992.83	-898000	65800	2254
Havainnot	2254				

**Taulukko 2.** Maakohtaisia havaintoja aineistosta.

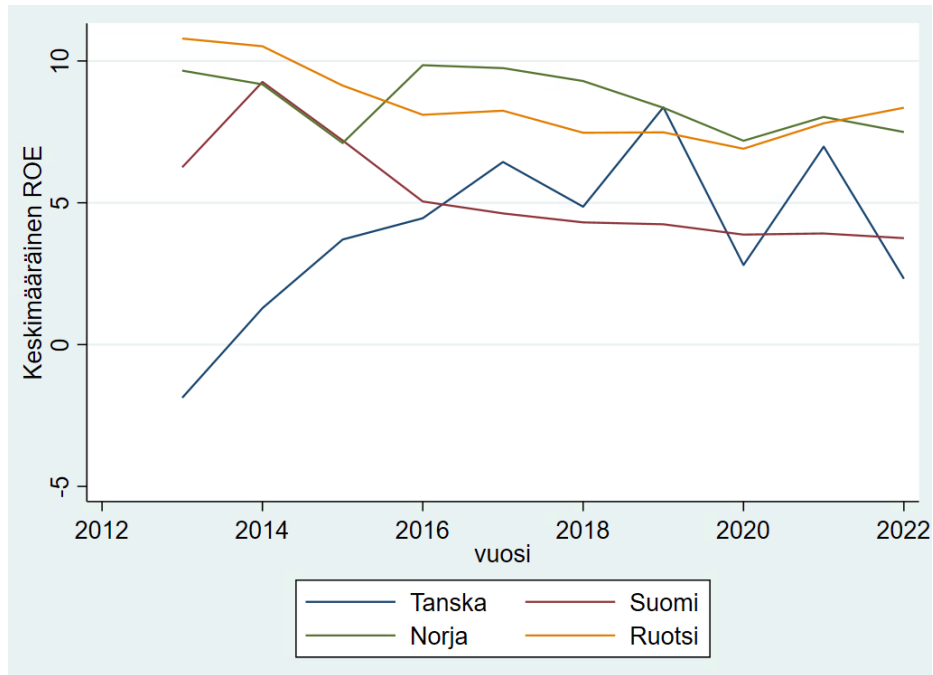
<b>Tanska</b>	<b>Keskiarvo</b>	<b>Keskihajonta</b>	<b>Pienin arvo</b>	<b>Suurin arvo</b>	<b>Määrä</b>
Taseen koko (€)	2.90e+10	9.03e+10	6943889	5.52e+11	365
ROAE (%)	.2549	2.6788	-16.43	16.2	361
ROAE (%)	1.591	22.9047	-211.17	94.36	361
Nettokorkomarginaali (%)	2.9255	1.9536	-0.442	14.43	361
Kulu-tuottosuhte (%)	223.2614	3500.2	-11685.56	65800	365
Havainnot	365				
<b>Suomi</b>	<b>Keskiarvo</b>	<b>Keskihajonta</b>	<b>Pienin arvo</b>	<b>Suurin arvo</b>	<b>Määrä</b>
Taseen koko (€)	1.68e+10	7.89e+10	8439100	6.69e+11	652
ROAE (%)	0.537	1.520	-33.55	5.52	588
ROAE (%)	5.105	4.827	-47.233	30.59	588
Nettokorkomarginaali (%)	1.468	0.641	-0.03	9.302	588
Kulu-tuottosuhte (%)	66.841	43.825	-39.92	950	651
Havainnot	652				
<b>Norja</b>	<b>Keskiarvo</b>	<b>Keskihajonta</b>	<b>Pienin arvo</b>	<b>Suurin arvo</b>	<b>Määrä</b>
Taseen koko (€)	1.66e+09	6.11e+09	1585679	7.37e+10	668
ROAE (%)	1.059	2.316	-16.82	20.22	641
ROAE (%)	8.656	6.952	-31.5	51.17	641
Nettokorkomarginaali (%)	3.419	8.085	-0.91	100.72	641
Kulu-tuottosuhte (%)	109.376	1187.073	4.33	30303.57	667
Havainnot	668				
<b>Ruotsi</b>	<b>Keskiarvo</b>	<b>Keskihajonta</b>	<b>Pienin arvo</b>	<b>Suurin arvo</b>	<b>Määrä</b>
Taseen koko (€)	7.74e+09	3.78e+10	54257.02	3.20e+11	569
ROAE (%)	0.9452	0.8296	-9.06	5.2	558
ROAE (%)	10.117	21.614	-20.375	360.07	558
Nettokorkomarginaali (%)	2.512	1.886	-2.623	12.89	558
Kulu-tuottosuhte (%)	-1521.153	37681.76	-898000	196.493	568
Havainnot	569				

Tarkastelemalla aineistoa keskimääräisen kokonaispääoman tuoton näkökulmasta (ks. Kuva 12) winsorizing -toimenpiteiden jälkeen, voidaan havaita, että pohjoismaisten pankkien keskimääräinen kokonaispääoman tuotto on aineistossa 0,765 %. Ääriarvojen näkökulmasta aineiston korkein tuotto oli 5,21 % ja matalin tuotto -5,74 %. Maakohtaisesti korkeinta keskimääräistä tuottoa ansaittiin Norjassa (0,989 %) ja matalinta Tanskassa (0,370 %). Keskimääräisen kokonaispääoman tuoton keskihajonta on myös suurinta Tanskassa (1,754), joten siellä ROAA:n arvot vaihtelevat Pohjoismaista eniten keskiarvonsa ympärillä.



**Kuva 12.** Aineiston keskimääräinen kokonaispääoman tuotto maittain 2013–2022.

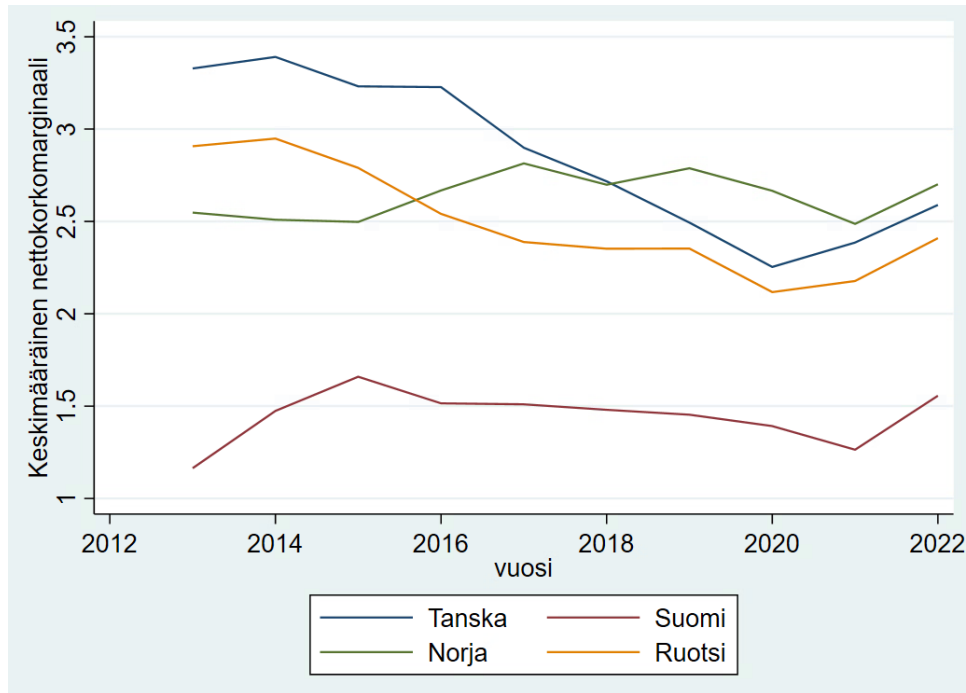
Tarkastellessa aineistoa keskimääräisen oman pääoman tuoton näkökulmasta (ks. Kuva 13), pohjoismaisten pankkien keskimääräinen omalle pääomalle ansaittu tuotto on aineistossa 6,827 %. Oman pääoman keskimääräisen tuoton osalta aineiston korkein tuotto on 36,81 % ja matalin -25,22 %. Maakohtaisesti keskimäärin norjalaiset pankit ansaitsevat pääomalleen parhaan tuohon (8,625 %), ja heikoimman ansaitsee tanskalaiset pankit (3,734 %). Myös ROAE:n osalta keskihajonta on suurinta Tanskassa (9,969).



**Kuva 13** Aineiston keskimääräinen oman pääoman tuotto maittain 2013–2022

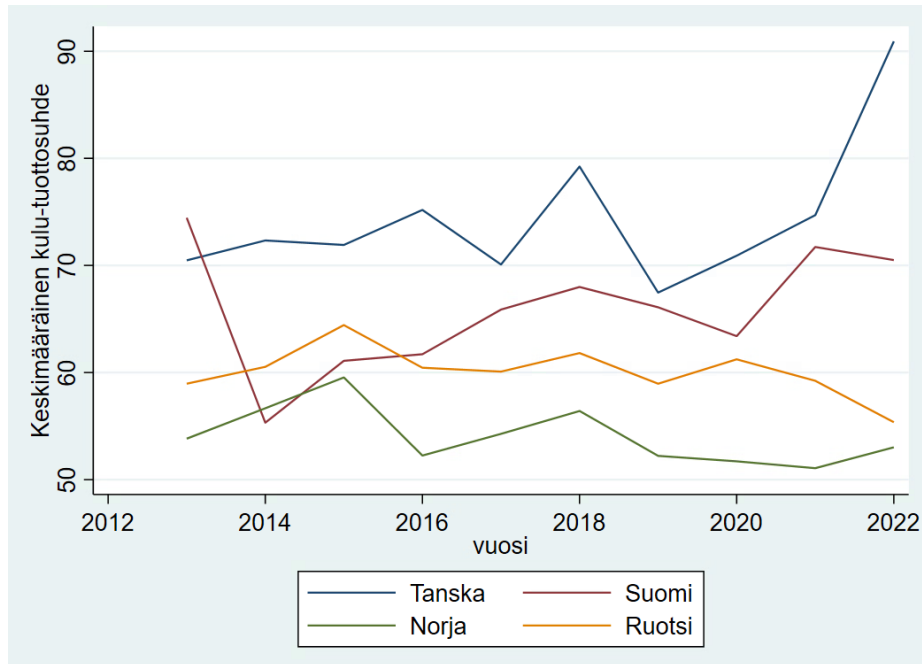
Tehtävän tutkimuksen mielekkyyden sekä tulosten luotettavuuden kannalta on hyödyllistä rajata pienimmät ja suurimmat outlier-arvot pois käytettävistä vastemuuttujista, johtuen niiden suurista kokoluokista. Lisäksi on selvästi havaittavissa, että maaryhmän neljästä jäsenestä Tanska on kokoluokaltaan pienin, ja maan pankkimarkkina on korostuneen keskittynyt yhden suuren toimijan, Danske Bank A/S:n varaan.

Tarkastellessa kannattavuuden kannalta hyvin keskeistä suhdelukua, eli nettokorkomarginaalia (ks. Kuva 14) havaitaan, että koko aineiston pankkien keskimääräinen nettokorkomarginaali on 2,33 %. Poikkeavista luvuista puhdistetun aineiston korkein nettokorkomarginaali on 11,11 % ja matalin -0,03 %. Maaryhmästä keskimäärin kovinta nettokorkomarginaalia ansaitsevat tanskalaiset pankit (2,90 %). Keskimäärin matalinta nettokorkomarginaalia asiakkailtaan keräävät suomalaiset pankit (1,47 %).



**Kuva 14.** Aineiston keskimääräinen nettokorkomarginaali maittain 2013–2022.

Aineiston pankkien keskimääräinen kulu-tuottosuhte (ks. Kuva 15) oli vuosina 2013-2022 62,15 %. Winsorizing -toimenpiteellä käsitellyn aineiston matalin kulu-tuottosuhte oli 7,79 % ja korkein 213,33 %. Tunnusluvun tarkkailussa suuntaa antavana nyrkkisääntönä voidaan pitää sitä, että mitä alhaisempi luku on, sitä parempi se on. Maatasolla keskimäärin alhaisimmalla kulu-tuottosuhteella toimivat norjalaiset pankit (54,18 %) ja pankkien kulu-tuottosuhte on keskimäärin korkein Tanskassa (73,91 %).



Kuva 15. Aineiston keskimääräinen kulu-tuottosuhte maittain 2013–2022.

#### 4.3.2 ROAA

Mallin selitysasteeksi ( $R^2$ ) keskimääräisen kokonaispääoman tuoton vaihtelun suhteen saatiin 0,340, eli malliin valitut selittävät muuttujat selittävät noin 34,0 % vastemuuttujan vaihtelusta. Mallin sisältämien muuttujien lukumäärän huomioon ottavan selitysasteen (Korjattu  $R^2$ ) arvoksi saatiin 0,333 eli noin 33,3 %. Regressioanalyysissä käytettiin vuosimuuttujaa dummy-muuttujana, mutta ne jätettiin taulukoista pois selkeyden vuoksi.

Mallin seitsemästä selittävästä muuttujasta neljästä löydettiin tilastollisesti merkittävä yhteys (ks. Taulukko 3). Näistä nettokorkomarginaalilla oli kasvattava vaikutus pankin ROAA:n kannalta (regressiokerroin 0,223), kuten oli myös pankin koolla (0,0825) ja oman pääoman suhteella taseeseen (0,0361). Luottotappiovarausten määrän kasvu suhteessa lainojen bruttomäärään (-0.265) vaikutti kannattavuuteen laskevasti.

Lainojen määrän kasvu suhteessa taseeseen paransi kannattavuutta (0,00139), mutta vaikutus ei ollut tilastollisesti merkittävä. Talletusten määrän kasvu laski pankin kannattavuutta (-0,420) ja ei-korkotuottojen osuuden kasvu kaikista tuotoista paransi sitä (0,000345), mutta nämä vaikutukset eivät olleet tilastollisesti merkittäviä.

#### 4.3.3 ROAE

Mallin selitysasteeksi ( $R^2$ ) keskimääräisen kokonaispääoman tuoton vaihtelun suhteen saatiin 0,343, eli malliin valitut selittävät muuttujat selittävät noin 34,3 % vastemuuttujan vaihtelusta. Mallin sisältämien muuttujien lukumäärän huomioon ottavan selitysasteen (Korjattu  $R^2$ ) arvoksi saatiin 0,336 eli noin 33,6 %. Regressioanalyysissä käytettiin vuosimuuttujaa dummy-muuttujana, mutta ne jätettiin taulukoista pois selkeyden vuoksi.

Mallin seitsemästä selittävästä muuttujasta neljästä löydettiin tilastollisesti merkittävä yhteys (ks. Taulukko 4). Nettokorkomarginaalilla (1,662) oli selkeä positiivinen vaikutus oman pääoman tuottoon. Kiinnostavalla tavalla myös pankin koolla (0,609) oli positiivinen vaikutus oman pääoman tuottoon. Talletusten kasvu suhteessa pankin taseeseen (7,301) laski pankin kannattavuutta huomattavan paljon. Myös luottotappiovarausten määrän kasvu suhteessa lainan bruttomäärään (-1,743) alensi kannattavuutta.

Lainojen ja taseen välinen suhde (-0,041) ja ei-korkotuottojen ja kaikkien tuottojen välinen suhde (-0,00215) vaikuttivat oman pääoman tuottoon laskevasti, mutta yhteys ei ollut tilastollisesti merkittävä. Oman pääoman määrän osuuden kasvu suhteessa taseeseen (-0,132) vaikutti kannattavuuteen myös alentavasti, mutta ei tilastollisesti merkittävästi.

**Taulukko 3.** Regressioanalyysin tulokset, vastemuuttujana ROAA.

	Keskimääräinen kokonaispääoman tuotto ROAA
<b>nettokorkomarginaali</b>	0.223 <sup>***</sup>
	(0.0435)
<b>Tase (logaritmi)</b>	0.0825 <sup>**</sup>
	(0.0265)
<b>Oma pääoma / tase</b>	0.0361 <sup>*</sup>
	(0.0158)
<b>Lainat/ tase</b>	0.00139
	(0.00291)
<b>Talletukset / tase</b>	-0.420
	(0.291)
<b>Luottotappiovaraukset / bruttolainat</b>	-0.265 <sup>***</sup>
	(0.0569)
<b>Ei-korkotuotot / kaikki tuotot</b>	0.000345
	(0.000774)
<b>Tanska (dummy)</b>	-0.266
	(0.142)
<b>Norja (dummy)</b>	0.220
	(0.117)
<b>Ruotsi (dummy)</b>	0.186 <sup>*</sup>
	(0.0795)
<b>_virhe</b>	-1.666 <sup>*</sup>
	(0.649)
<b>N</b>	1886
<b>R<sup>2</sup></b>	0.340
<b>Korjattu R<sup>2</sup></b>	0.333
Keskihajonnat sulkeissa	* $p < 0.05$ , ** $p < 0.01$ , *** $p < 0.001$

**Taulukko 4.** Regressioanalyysin tulokset, vastemuuttujana ROAE.

	Keskimääräinen oman pääoman tuotto ROAE
<b>nettokorkomarginaali</b>	1.662 <sup>***</sup>
	(0.333)
<b>Tase (logaritmi)</b>	0.609 <sup>*</sup>
	(0.260)
<b>Oma pääoma / tase</b>	-0.132
	(0.0706)
<b>Lainat/ tase</b>	-0.0401
	(0.0304)
<b>Talletukset / tase</b>	-7.301 <sup>*</sup>
	(3.245)
<b>Luottotappiovaraukset /bruttolainat</b>	-1.743 <sup>***</sup>
	(0.394)
<b>Ei-korkotuotot / kaikki tuotot</b>	-0.00215
	(0.00554)
<b>Tanska (dummy)</b>	-2.995 <sup>*</sup>
	(1.192)
<b>Norja (dummy)</b>	2.574 <sup>***</sup>
	(0.556)
<b>Ruotsi (dummy)</b>	2.487 <sup>*</sup>
	(0.955)
<b>_virhe</b>	-0.202
	(8.569)
<b>N</b>	1886
<b>R<sup>2</sup></b>	0.343
<b>Korjattu R<sup>2</sup></b>	0.336
Keskihajonnat sulkeissa	* $p < 0.05$ , ** $p < 0.01$ , *** $p < 0.001$

#### 4.3.4 Maakohtaiset regressiot ja vertailut

Jotta saataisiin lisää yksityiskohtaista tietoa aineiston maista ja niiden pankkijärjestelmistä, käytössä olevan regressiomallin avulla tarkasteltiin aineiston maita myös yksitellen. Selitettävänä muuttujina maakohtaisissa regressioissa käytettiin niin ikään sekä keskimääräistä kokonaispääoman tuottoa (ks. Taulukko 5) että keskimääräistä oman pääoman tuottoa (ks. Taulukko 6). Tarkastelemalla saman regressiomallin tuloksia yksitellen kohdistuen eri maihin päästiin tekemään havaintoja eri tekijöiden mahdollisesti erilaisista vaikutuksista pankkien kannattavuuteen aineiston maissa.

Keskimääräisen kokonaispääoman tuoton kannalta nettokorkomarginaalin kasvaminen vaikutti pankkien kannattavuuteen parantavasti kaikissa maissa, ja sen vaikutus oli suurinta Norjassa (0,561). Yllättävä havainto oli, että Suomen osalta muuttujan vaikutus ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkittävä. Maakohtaisesti tarkasteltuna pankin taseen logaritmisien arvojen kasvu vaikutti kannattavuuteen positiivisesti, mutta tilastollisesti merkittävä vaikutus sillä oli vain Norjassa (0,323).

Oman pääoman määrän kasvu suhteessa taseeseen vaikutti kannattavuuteen positiivisesti ja tilastollisesti merkittävästi Tanskassa, Suomessa ja Ruotsissa, vaikutuksen ollessa suurin Tanskassa (0,0782). Norjassa tämän suhdeluvun kasvu laski kannattavuutta (-0,0293), mutta vaikutus ei ollut tilastollisesti merkittävä. Lainojen määrä suhteessa taseeseen ei vaikuttanut maakohtaisessa tarkastelussa kannattavuuteen tilastollisesti merkittävästi, niin kuin se ei tehnyt myöskään koko aineiston tarkastelussa.

Kokonaispääoman tuoton kannalta talletusten kasvulla suhteessa taseeseen tilastollisesti merkittävä vaikutus oli vain Suomessa (-0,576). Mielenkiintoisella tavalla tämän suhdeluvun vaikutus oli negatiivinen Suomen lisäksi myös Ruotsissa, mutta se oli positiivinen Tanskassa ja Norjassa. Kannattavuuteen negatiivinen ja tilastollisesti merkittävä vaikutus kaikissa maissa löydettiin luottotappiovarausten ja bruttolainojen välisen suhteen kasvaessa. Pienin tämä vaikutus oli Tanskassa (-0,222) ja suurin Norjassa

(-0,643). Maakohtaisten regressioiden tulokset poikkesivat koko aineiston regression tuloksista siten, että ei-korkotuottojen ja kaikkien tuottojen välisen suhteen kasvu lisäsi kannattavuutta kokonaispääoman tuoton näkökulmasta maltillisesti Suomessa ja Norjassa (0,0134 ja 0,0354).

Regressioiden välillä virhetermin arvo oli kaikista pienin Ruotsissa (0,136) ja suurin Norjassa (-7,210), ja Norjan tulosten osalta virhetermi vaikutti olevan myös tilastollisesti merkittävä. Tarkastellessa regressiomallin kykyä selittää selittävän muuttujan vaihtelua, malli toimi parhaiten Norjassa ( $R^2$  0,622 ja korjattu  $R^2$  0,611). Suomen osalta selitysosuus oli lähes yhtä vahva (0,558 ja 0,544). Mielenkiintoinen huomio on se, että Ruotsissa, jossa selitysosuus oli kolmanneksi paras (0,461 ja 0,444), malli selitti kannattavuuden vaihtelua huomattavasti heikommin kuin Norjassa ja Suomessa. Selvästi heikoin selityssaste aineistossa oli Tanskassa (0,400 ja 0,366).

Taulukko 5. Maakohtaisten regressioanalyysien tulokset, vastemuuttujana ROAA.

Keskimääräinen kokonaispääoman tuotto ROAA				
	Tanska	Suomi	Norja	Ruotsi
Nettokorkomarginaali	0.160*	0.0978	0.561***	0.186***
	(0.0653)	(0.170)	(0.0343)	(0.0472)
Tase (logaritmi)	0.121	0.000104	0.323***	0.0123
	(0.0738)	(0.0151)	(0.0818)	(0.0439)
Oma pääoma/tase	0.0782*	0.0545***	-0.0293	0.0357***
	(0.0336)	(0.00901)	(0.0182)	(0.00912)
Lainat/tase	0.0144	0.00307	-0.000550	0.00538
	(0.0112)	(0.00216)	(0.00718)	(0.00481)
Talletukset/tase	0.247	-0.576*	0.0213	-0.815
	(0.985)	(0.241)	(0.353)	(0.544)
Luottotappiovaraukset/ bruttolainat	-0.222***	-0.422*	-0.643***	-0.352***
	(0.0584)	(0.168)	(0.0718)	(0.0772)
Ei-korkotuotot/ kaikki tuotot	0.000218	0.0134***	0.0354***	0.00652
	(0.000423)	(0.00359)	(0.00693)	(0.00450)
_virhe	-4.619	-0.614	-7.210***	0.136
	(2.512)	(0.434)	(1.805)	(1.179)
<i>N</i>	303	528	532	523
<i>R</i> <sup>2</sup>	0.400	0.558	0.622	0.461
Korjattu <i>R</i> <sup>2</sup>	0.366	0.544	0.611	0.444
Keskihajonnat sulkeissa				
* $p < 0.05$ , ** $p < 0.01$ , *** $p < 0.001$				

Siirrettäessä tarkastelu keskimääräiseen oman pääoman tuottoon, voidaan havaita, että nettokorkomarginaalilla oli selvä positiivinen vaikutus pankkien kannattavuuteen kaikissa maissa. Tilastollisesti merkittävällä tavalla vaikutus oli pienin Ruotsissa (1,251) ja selkeästi suurin Norjassa (3,978). Suomessa vaikutus oli toiseksi suurin (2,081), mutta se ei ollut tilastollisesti merkittävä. Huomioitavaa kuitenkin oli, että muuttujan saama p-arvo ylitti vain vähäisesti tilastollisen merkittävyyden ylärajan (0,077).

Pankin taseen koko vaikutti oman pääoman keskimääräiseen tuottoon positiivisesti Tanskassa (1,077), Suomessa (0,417) ja Norjassa (2,208), ja vaikutus oli tilastollisesti merkittävä. Ruotsissa taseen koko vaikutti laskevan kannattavuutta (-0,138), mutta ei tilastollisesti merkittävällä tavalla. Oman pääoman määrän kasvu suhteessa taseeseen laski oman pääoman tuottoa tilastollisesti merkittävällä tavalla Norjassa (-0,279) ja Ruotsissa (-0,284). Kuten myös koko aineistoa koskevassa regressiomallissa, maakohtaisissakaan regressioissa ei löydetty tilastollista merkittävyyttä lainojen ja taseen suhteen ja kannattavuuden väliltä.

Kun talletusten määrä suhteessa taseeseen kasvoi, se laski pankkien kannattavuutta tilastollisesti merkittävällä tavalla Suomessa (-5,957) ja Ruotsissa (-19,44). Vaikutus oli negatiivinen myös Tanskassa (-2,910) ja hieman yllättävällä tavalla positiivinen Norjassa (1,265), mutta nämä havainnot eivät olleet tilastollisesti merkittäviä. Samalla tavalla kuin keskimääräisen kokonaispääoman tuoton suhteen, luottotappiovarausten kasvu suhteessa bruttolainoihin heikensi pankin kannattavuutta kaikissa maissa tilastollisesti merkittävästi myös keskimääräisen oman pääoman suhteen.

Ei-korkotuottojen määrän kasvu suhteessa kaikkiin tuottoihin paransi pankkien kannattavuutta tilastollisesti merkittävästi Suomessa (0,0649) ja Norjassa (0,155). Vaihtelut mallien virhetermeissä olivat tässä mallissa suurempia, ja tulosten mukaan virhetermi oli tilastollisesti merkittävä Norjassa ja Ruotsissa. Tanskan (-31,70), Suomen (-5,988) ja Norjan (-42,34) osalta virhetermit olivat negatiivisia, kun taas Ruotsissa se oli positiivinen (28,08).

Tulosten mukaan regressiomallin kyky selittää selitettävän muuttujan vaihtelua oli paras Norjassa ( $R^2$  0,678 ja korjattu  $R^2$  0,668). Suomen ( $R^2$  0,501 ja korjattu  $R^2$  0,486) ja Ruotsin ( $R^2$  0,520 ja korjattu  $R^2$  0,505) osalta mallien selitysosuudet olivat käytännössä samaa tasoa. Myös oman pääoman tuoton näkökulmasta selitysosuus on huonoin Tanskassa ( $R^2$  0,366 ja korjattu  $R^2$  0,331). Yhtenä selityksellä tälle havainnolle, eli selityksasteen selvälle alemmuudelle on se, että Tanskan pankkiala on aineistoin pienin, ja siksi aineistossa on merkittävästi vähemmän havaintoja tanskalaisista pankeista.

Taulukko 6. Maakohtaisten regressioanalyysien tulokset, vastemuuttujana ROAE.

Keskimääräinen oman pääoman tuotto ROAE				
	Tanska	Suomi	Norja	Ruotsi
Nettokorkomarginaali	1.428***	2.081	3.978***	1.251**
	(0.393)	(1.160)	(0.509)	(0.429)
Tase (logaritmi)	1.077*	0.417**	2.208***	-0.138
	(0.531)	(0.148)	(0.456)	(0.458)
Oma pääoma/tase	0.380	-0.0347	-0.279*	-0.284***
	(0.229)	(0.0745)	(0.114)	(0.0741)
Lainat/tase	0.0631	0.0206	-0.0259	-0.0175
	(0.0619)	(0.0183)	(0.0377)	(0.0542)
Talletukset/tase	-2.910	-5.957*	1.265	-19.44***
	(5.821)	(2.340)	(2.130)	(4.806)
Luottotappiovaraukset/ bruttolainat	-1.266**	-3.487**	-4.953***	-3.138***
	(0.393)	(1.097)	(0.428)	(0.713)
Ei-korkotuotot/ kaikki tuotot	-0.00263	0.0649*	0.155***	0.0821
	(0.00251)	(0.0298)	(0.0209)	(0.0423)
_virhe	-31.70	-5.988	-42.34***	28.02*
	(16.59)	(4.052)	(10.92)	(12.53)
<i>N</i>	303	528	532	523
<i>R</i> <sup>2</sup>	0.366	0.501	0.678	0.520
Korjattu <i>R</i> <sup>2</sup>	0.331	0.486	0.668	0.505
Keskihajonnat sulkeissa				
* $p < 0.05$ , ** $p < 0.01$ , *** $p < 0.001$				

## 5 Johtopäätökset

Teknologisen kehityksen, maailman globalisoitumisen ja liiketoiminnallisten innovaatioiden ansiosta pankkitoiminta ja koko pankkiala ovat olleet jo pitkään jatkuvassa muutoksen tilassa. Samalla pankkien merkittävä rooli osana toimivaa yhteiskuntaa on pysynyt ja myös vahvistunut. Ottaen huomioon pankkitoiminnan merkityksellisyyden esimerkiksi ihmisten nykyisen elintason ja talousjärjestelmän toiminnan kannalta, on pankkialan ja sen eri osa-alueiden tutkimus perusteltua ja hyödyllistä.

Tässä tutkielmassa syvennyttiin tutkimaan pankkien taloudellista kannattavuutta sekä siihen vaikuttavia tekijöitä. Kannattavuus, eli kyky taloudellisen tuloksen tekemiseen, on käsitteenä ja ominaisuutena keskeisen tärkeä, niin pankeille itselleen kuin myöskin eri sidosryhmille niitä ympäröivässä yhteiskunnassa. Laajan kirjallisuuskatsauksen jälkeen tutkielmassa toteutettiin Pohjoismaihin kohdistuva empiirinen kannattavuustutkimus, koska maaryhmän ja sen jäsenten saama huomio edeltävässä tutkimuksessa on ollut vähäistä.

Kannattavuuteen kokonaispääoman tuoton näkökulmasta vaikuttavia tekijöitä olivat pankkien ansaitsema nettokorkomarginaali, pankin taseen logaritminen arvo eli sen koko, oman pääoman ja taseen välinen suhde ja luottotappiovarausten määrä suhteessa lainojen bruttomäärään. Nettokorkomarginaalin vahvuus, pankin koko ja oman pääoman määrä suhteessa taseeseen paransivat pankin kannattavuutta, kun luottotappiovarausten kasvu suhteessa bruttolainoihin heikensi sitä.

Oman pääoman tuottoon ja siten osaltaan kannattavuuteen merkittävästi vaikuttavia tekijöitä olivat nettokorkomarginaali, taseen koko, talletusten määrä suhteessa taseeseen ja luottotappiovarausten määrä suhteessa bruttolainoihin. Nettokorkomarginaalilla ja taseen koolla oli kannattavuutta parantava vaikutus, kun taas talletusten ja taseen välisen suhteen ja luottotappiovarausten ja bruttolainojen välisen suhteen kasvu heikensivät kannattavuutta.

Kannattavuusmittareiden selittäminen aineiston perusteella toi esiin siis sen, että oman pääoman suurempi osuus pankin taseessa on kokonaispääoman tuoton kannalta edullista, ja talletusten kasvava määrä suhteessa taseeseen heikentää oman pääoman tuottoa.

Tutkimuksen tulokset ovat pitkälti linjassa edeltävän tutkimuksen kanssa, vaikka tarkastelukulma onkin luonteeltaan uudenlainen. Aikaisemman tutkimuksen tavoin havaittiin esimerkiksi luottoriskille altistumisen negatiivinen tilastollisesti merkittävä vaikutus kannattavuudelle. Hyvin intuitiivisella tavalla todistettiin myös nettokorkomarginaalin parantumisen positiivinen vaikutus kannattavuuteen. Edeltävä tutkimusnäyttö pankin koon vaikutuksesta kannattavuuteen on ollut ristiriitaista, mutta tämän tutkimuksen perusteella pankit hyötyivät suuremmasta koostaan kannattavuuden näkökulmasta, eli pankkien kasvaessa niiden kannattavuus parani.

Tulosten perusteella kannattavuuden parantamiseksi siis pohjoismaisten pankkien tulisi pyrkiä nettokorkomarginaalinsa maksimointiin, eli tavoittelemaan tilannetta, jossa korkotuotot olisivat mahdollisimman suuret, samalla kun korkokulut olisivat tuottoihin nähden mahdollisimman pienet. Kokonaispääoman tuoton kannalta oman pääoman osuuden kasvattaminen olisi pankeille hyödyllistä, ja taas oman pääoman tuoton kannalta talletusten määrä suhteessa taseeseen olisi edullista pitää alhaisempana.

Pankkien olisi hyödyllistä pyrkiä myös pitämään luottotappiovaraustensa määrä suhteessa bruttolainoihin mahdollisimman alhaisena. Tämän optimointi voi kuitenkin olla käytännössä haasteellista, sillä lainojen volyyymi on liiketoiminnan kannalta keskeistä ja taloudellisten vaikeuksien aikaan luottotappiovarausten on syytä olla korkealla. Luottotappiovarauksista huolehtiminen on pankeille järkevyyden lisäksi toisaalta myös pakollista, koska pankeihin kohdistunut sääntely velvoittaa siihen.

Maakohtaisessa vertailussa kannattavuusmittareista huomattiin se, että ainoastaan luottotappiovarausten suhde bruttolainoihin näyttäytyi tilastollisesti merkittävänä

kaikissa maissa, sekä kokonaispääoman että oman pääoman tuoton suhteen. Maakohtaisesti nettokorkomarginaalin vaikutus oli tilastollisesti merkittävä muissa maissa mutta ei Suomessa. Kokonaispääoman tuoton sekä oman pääoman ja taseen välisen suhteen välillä havaittiin tilastollinen yhteys Tanskassa, Suomessa ja Ruotsissa.

Pankin koon ja oman pääoman tuoton välillä oli positiivinen ja merkittävä tilastollinen yhteys Tanskassa, Suomessa ja Norjassa. Havaintojen mukaan oman pääoman tuotto laski merkittävästi Suomessa ja Ruotsissa, kun talletusten määrä suhteessa taseeseen kasvoi. Ei-korkotuottojen osuuden kasvu kaikista tuotoista oli tilastollisesti merkittävää kokonaispääoman tuoton osalta Suomessa ja Norjassa, ja oman pääoman tuoton näkökulmasta ainoastaan Norjassa.

Lisääntyvä pankki- ja kannattavuustutkimus on eduksi alalle itselleen sekä myös laajemmin eri osapuolille yhteiskunnassa. Tieteellisestä tiedosta hyötyvät niin pankit itse yrityksinä, sijoituspäätöksiä tekevät yksityishenkilöt ja instituutiot, pankkien asiakkaat kuin myös esimerkiksi valtiolliset sekä lainsäädännölliset tahot.

Tulevassa tutkimuksessa mielenkiinnon lisääntyvä kohdistuminen juuri Pohjoismaihin olisi hyödyllistä. Näin toimimalla voitaisiin saada lisää tietoa pankkialan toiminnasta ja toimintamahdollisuuksista tällä verrattain pienellä mutta merkittävällä ja ainutlaatuisella maantieteellisesti rajatulla alueella. Koko maaryhmän lisäksi lisääntyvä tutkimus maaryhmän yksittäisiin jäseniin voisi olla perusteltua myös maiden omasta kansallisesta näkökulmasta. Täten kartutettavasta maakohtaisesta tiedosta voisi olla apua valtioiden päättävälle tahoille esimerkiksi pankkialan toimintaedellytysten ja sääntelytarpeiden arvioinnissa.

Pankin omistusrakenteen mahdollinen vaikutus kannattavuuteen olisi yksi mahdollinen tutkimuksen kohde tulevaisuudessa. Näin siksi, että eri omistusrakenteet ja yhtiömuodot, kuten liikepankit, osuuspankit ja säästöpankit ovat relevantteja ja vahvasti läsnä pohjoismaisessa pankkisektorissa. Tämän lisäksi tutkimuksessa voisi olla hyödyllistä

kiinnittää huomiota etenkin maatasolla siihen, miten sääntely vaikuttaa pankkien kannattavuuteen. Sääntely on tärkeää alan vakauden ja luotettavuuden näkökulmasta, mutta kannattavuudeltaan mahdollisimman vahva pankkiala on koko yhteiskunnan etu.

## Lähteet

- Albertazzi, U., Gambacorta, L. (2008). Bank profitability and the business cycle. *Journal of Financial Stability* Vol.5 (4) s. 393, 394, 407  
<https://doi.org/10.1016/j.jfs.2008.10.002>
- Alessandri, P., Nelson, B. (2015). Simple Banking: Profitability and the Yield Curve. *Journal of Money, Credit and Banking* Vol. 47 (1) s. 161, 170  
<https://doi.org/10.1111/jmcb.12172>
- Alexiou, C., Sofoklis, V. (2009). Determinants of Bank Profitability: Evidence from the Greek Banking Sector. *Economic Annals* Vol. 54 (182) s. 96, 114  
<https://doi.org/10.2298/EKA0982093A>
- Athanasoglou, P. P., Brissimis, S. N., Delis, M. D. (2008). Bank-specific, industry-specific, and macroeconomic determinants of bank profitability. *Journal of International Financial Markets, Institutions & Money* Vol. 18 (2) s. 122-123  
<https://doi.org/10.1016/j.intfin.2006.07.001>
- Barros, C. P., Ferreira, C., Williams, J. (2007). Analysing the determinants of performance of best and worst European banks: A mixed logit approach. *Journal of Banking and Finance* Vol. 31 (7) s. 2189, 2190, 2194, 2198, 2200  
<https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2006.11.010>
- Benston, G. (1994). Universal Banking. *The Journal of Economic Perspectives (1986-1998)* Vol. 8 (3) s. 21 <https://doi.org/10.1257/jep.8.3.121>
- Berglund, T., Mäkinen, M. (2019). Do banks learn from financial crisis? The experience of Nordic banks. *Research in International Business and Finance* Vol. 47 s. 428, 430, 431, 437 <https://doi.org/10.1016/j.ribaf.2018.09.004>
- Chiorazzo, V., Milani, C., Salvini, F. (2008). Income Diversification and Bank Performance: Evidence from Italian Banks. *Journal of Financial Services Research* Vol. 33 (3) s. 182, 200 <https://doi.org/10.1007/s10693-008-0029-4>
- Danmarks Nationalbank. (2023a). What we do. Noudettu 28.11.2023 osoitteesta <https://www.nationalbanken.dk/en/what-we-do>
- Danmarks Nationalbank. (2023b). Learn about inflation, interest rates and the fixed exchange rate policy. Noudettu 28.11.2023 osoitteesta

<https://www.nationalbanken.dk/en/what-we-do/stable-prices-monetary-policy-and-the-danish-economy/learn-about-inflation-interest-rates-and-the-fixed-exchange-rate-policy>

Danmarks Nationalbank. (2023). What is a stable financial system? Noudettu 29.11.2023 osoitteesta <https://www.nationalbanken.dk/en/what-we-do/stable-financial-system/what-is-a-stable-financial-system>

Demirgüç-Kunt, A., Huizinga, H. (2010). Bank activity and funding strategies: The impact on risk and returns. *Journal of Financial Economics* Vol. 98 (3) s. 650 <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2010.06.004>

Diemer, M., Vollmer, U. (2015). What makes banking crisis resolution difficult? Lessons from Japan and the Nordic countries. *Eurasian Economic Review* Vol. 5 (2) s. 252 <https://doi.org/10.1007/s40822-015-0026-5>

Elsas, R., Hackethal, A., Holzhäuser, M. (2010). The anatomy of bank diversification. *Journal of Banking and Finance* Vol. 34 (6) s. 1274, 1286 <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2009.11.024>

EUR-Lex. (2006). Denmark: EMU opt-out clause. Noudettu 28.11.2023 osoitteesta <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/denmark-emu-opt-out-clause.html>

Euroopan parlamentti. (2023). Euroopan talousalue, Sveitsi ja pohjoiset alueet. Noudettu 1.12.2023 osoitteesta <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/169/euroopan-talousalue-sveitsi-ja-pohjoiset-alueet>

European Banking Federation. (2023). Norway's banking sector: Facts & Figures. Noudettu 5.12.2023 osoitteesta <https://www.ebf.eu/norway/>

European Systemic Risk Board. (2023). Notification template for Article 131 of the Capital Requirements Directive (CRD) – Other Systemically important Institutions (O-SIIs). Noudettu 5.12.2023 osoitteesta [https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/other/Esrb.notification230929\\_OSII\\_NO~2076db62f2.en.pdf](https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/other/Esrb.notification230929_OSII_NO~2076db62f2.en.pdf)

- Fahlenbrach, R., Prilmeier, R. & Stultz, R. (2012). This Time Is the Same: Using Bank Performance in 1998 to Explain Bank Performance during the Recent Financial Crisis. *The Journal of Finance*. Vol. 67 (6) s. 2141 <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2012.01783.x>
- Finansinspektionen. (2023a). Om Finansinspektionen. Noudettu 27.11.2023 osoitteesta <https://www.fi.se/sv/om-fi/>
- Finansinspektionen. (2023b). Så finansieras FI. Noudettu 27.11.2023 osoitteesta <https://www.fi.se/sv/om-fi/vart-uppdrag/sa-finansieras-fi/>
- Finanssiala. (2023). Pankkivuosi 2022. Julkaisut ja tutkimukset 2023. Noudettu 22.11.2023 osoitteesta [https://www.finanssiala.fi/wp-content/uploads/2023/05/fa\\_pankkivuosi\\_2022-2.pdf](https://www.finanssiala.fi/wp-content/uploads/2023/05/fa_pankkivuosi_2022-2.pdf)
- Finanssivalvonta. (2023a). Historia. Noudettu 20.11.2023 osoitteesta <https://www.finanssivalvonta.fi/finanssivalvonta/organisaatio-ja-tehtavat/historia/>
- Finanssivalvonta. (2023b). Tietoa Finanssivalvonnasta. Noudettu 20.11.2023 osoitteesta <https://www.finanssivalvonta.fi/finanssivalvonta/>
- Finanssivalvonta. (2023c). Tehtävät ja organisaatio. Noudettu 20.11.2023 osoitteesta <https://www.finanssivalvonta.fi/finanssivalvonta/organisaatio-ja-tehtavat/>
- Finanssivalvonta. (2023d). Toimivalta ja toiminnan rahoitus. Noudettu 20.11.2023 osoitteesta <https://www.finanssivalvonta.fi/finanssivalvonta/toimivalta-ja-rahoitus/>
- Finanstilsynet. (2015). Tasks of the Danish FSA. Noudettu 29.11.2023 osoitteesta <https://www.dfsa.dk/About-us/Tasks-of-the-Danish-FSA>
- Finanstilsynet. (2022). Finanstilsynet's main goal. Noudettu 5.12.2023 osoitteesta <https://www.finanstilsynet.no/en/about-us/finansstilsynets-main-goal/>
- García-Herrero, A., Gavilá, S. & Santabárbara, D. (2009). What explains the low profitability of Chinese banks? *Journal of Banking & Finance*. Vol. 33 (11) s. 2080, 2092 <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2009.05.005>
- Geyfman, V., Yeager, T. J. (2009). On the Riskiness of Universal Banking: Evidence from Banks in the Investment Banking Business Pre- and Post-GLBA. *Journal of Money,*

- Credit and Banking* Vol. 41 (8) s. 1649 <https://doi.org/10.1111/j.1538-4616.2009.00266.x>
- Handelsbanken. (2023). Handelsbanken myy liiketoimintojaan. Noudettu 21.11.2023 osoitteesta <https://www.handelsbanken.fi/fi/tietoa-pankista/handelsbanken-myy-liiketoimintojaan>
- Hanzlík, P., Teplý, P. (2022). Key factors of the net interest margin of European and US banks in a low interest rate environment. *International Journal of Finance and Economics* Vol. 27 (3) s. 2796 <https://doi.org/10.1002/ijfe.2299>
- Honkapohja, S. (2014). Financial crises: Lessons from the Nordic experience. *Journal of Financial Stability* Vol. 13 s. 193 <https://doi.org/10.1016/j.jfs.2014.05.006>
- Hyder, A., Osarenkhoe, A. (2018). Partial or total integration in a cross-border merger? Building a Nordic bank culture. *Thunderbird International Business Review* Vol. 60 (4) s. 481, 485 <https://doi.org/10.1002/tie.21943>
- Iannotta, G., Nocera, G., Sironi, A. (2007). Ownership structure, risk, and performance in the European banking industry. *Journal of Banking and Finance* Vol. 31 (7) s. 2127, 2140. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2006.07.013>
- International Monetary Fund, Monetary and Capital Markets Department. (2023). Sweden: Financial Sector Assessment Program – Technical Note on Stress Testing of the Financial Sector. Noudettu 27.11.2023 osoitteesta <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/181/article-A001-en.xml>
- Kontkanen, E. (2011). Pankkitoiminnan käsikirja. Finanssi- ja vakuutuskustannus Oy (Finva).
- Kurri, S. (2015). Blogi: Kolme maata, kolme rahatalouden polkua. Euro & talous. Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta. Noudettu 28.11.2023 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/blogit/2015-2/kolme-maata--kolme-rahatalouden-polkua/>
- Levine, R., Levkov, A. & Rubinstein, Y. (2013). Bank Regulatory Reforms and Racial Wage Discrimination. *The Social Value of the Financial Sector*, s. 91-107. <https://doi.org/10.1142/8865#t=oc>

- Montgomery, D., Peck, E. & Vining, G. (2012). Introduction to Linear Regression Analysis. John Wiley & Sons, Incorporated.
- Nguyen, T. H., Tran, H. G. (2020). Competition, Risk and Profitability in Banking System – Evidence from Vietnam. The Singapore Economic Review. Vol. 65 (6) s. 1499, 1501  
<https://doi.org/10.1142/S0217590820500137>
- Norges Bank. (2023a). Our mission and core responsibilities. Noudettu 1.12.2023 osoitteesta <https://www.norges-bank.no/en/topics/about/Mission-core-responsibilities/>
- Norges Bank. (2023b). Financial stability. Noudettu 1.12.2023 osoitteesta <https://www.norges-bank.no/en/topics/financial-stability/>
- Norges Bank Investment Management. (2023). About the fund. Noudettu 1.12.2023 osoitteesta <https://www.nbim.no/en/>
- Reinhart, C., Rogoff, K. (2008). Is the 2007 US Sub-Prime Financial Crisis So Different? An International Historical Comparison. The American Economic Review Vol. 98 (2) s. 339 <https://doi.org/10.1257/aer.98.2.339>
- Savolainen, E., Töölö, E. (10.5.2017). Sivuliikkeiden Suomi – tältä näyttää pohjoismainen pankkisektori. Euro ja talous. Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta. Noudettu 21.11.2023 osoitteesta <https://www.eurojatalous.fi/fi/2017/2/sivuliikkeiden-suomi--talta-nayttaa-pohjoismainen-pankkisektori/>
- Stultz, R. M. (2019). FinTech, BigTech, and the Future of Banks. National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w26312>
- Suomen Pankki. (2023a). Suomessa toimivien luottolaitosten markkinaosuudet. Noudettu 28.2.2024 osoitteesta [https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/taulukot/rati-taulukot-fi/markkinaosuudet\\_luottolaitokset\\_fi/](https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/taulukot/rati-taulukot-fi/markkinaosuudet_luottolaitokset_fi/)
- Suomen Pankki. (2023b). Suomen Pankki ja eurojärjestelmä. Noudettu 17.11.2023 osoitteesta <https://www.suomenpankki.fi/fi/opi-taloudesta/opi-taloudesta/suomen-pankki-ja-eurojarjestelma/>

- Suomen Pankki. (2023c). Tehtävät. Noudettu 17.11.2023 osoitteesta <https://www.suomenpankki.fi/fi/suomen-pankki/tehtavat/>
- Sveriges Riksbank. (2023a). History. Noudettu 22.11.2023 osoitteesta <https://www.riksbank.se/en-gb/about-the-riksbank/history/>
- Sveriges Riksbank. (2023b). Om Riksbanken. Noudettu 22.11.2023 osoitteesta <https://www.riksbank.se/sv/om-riksbanken/>
- Sveriges Riksbank. (2023c). Banksystemet. Noudettu 22.11.2023 osoitteesta <https://www.riksbank.se/sv/finansiell-stabilitet/det-finansiella-systemet/banksystemet/>
- TheBanks.eu. (2023a). Economy and Banking Sector of Denmark: Major Banks. Noudettu 29.11.2023 osoitteesta [https://thebanks.eu/countries/Denmark/major\\_banks](https://thebanks.eu/countries/Denmark/major_banks)
- TheBanks.eu. (2023b). Economy and Banking Sector of Denmark: Banking Sector. Noudettu 29.11.2023 osoitteesta [https://thebanks.eu/countries/Denmark/major\\_banks](https://thebanks.eu/countries/Denmark/major_banks)
- TheBanks.eu. (2023c). Economy and Banking Sector of Norway: Banking sector. Noudettu 5.12.2023 osoitteesta [https://thebanks.eu/countries/Norway/banking\\_sector](https://thebanks.eu/countries/Norway/banking_sector)
- TheBanks.eu. (2023d). Economy and Banking Sector of Norway: Major Banks. Noudettu 5.12.2023 osoitteesta [https://thebanks.eu/countries/Norway/major\\_banks](https://thebanks.eu/countries/Norway/major_banks)
- The World Bank. (2023). GDP per capita (current US\$) – Norway, Finland, Sweden, Denmark. Noudettu 1.12.2023 osoitteesta [https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2022&locations=NO-FI-SE-DK&name\\_desc=false&start=2022&view=bar](https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2022&locations=NO-FI-SE-DK&name_desc=false&start=2022&view=bar)
- Trujillo-Ponce, A. (2013). What determines the profitability of banks? Evidence from Spain. Accounting and Finance. Vol. 53 (2) s.564, 568, 571, 581, 583. <https://doi.org/10.1111/j.1467-629X.2011.00466.x>
- Ulkoministeriö, Eurooppatiedotus.fi. (2023). Historia. Noudettu 28.11.2023 osoitteesta <https://eurooppatiedotus.fi/perustietoa-eusta/historia/>
- Yritystutkimus Ry. (2017). Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi s. 7, 63. Gaudeamus Oy.

- Zaiane, S., Moussa, F. B. (2021). What Drives Banking Profitability During Financial Crisis and Political Turmoil? Evidence from the MENA Region. *Global Journal of Emerging Economies* Vol. 13 (3) s. 391, 393, 395 <https://doi.org/10.1177/09749101211031102>
- Öhman, P., Yazdanfar, D. (2018). Organizational-level profitability determinants in commercial banks: Swedish evidence. *Journal of Economic studies (Bradford)* Vol. 45 (6) s. 1175, 1176, 1184 <https://doi.org/10.1108/JES-07-2017-0182>